

S-400

MÜHDAN SAĞLAM
ÜMİT KIVANÇ
AYDIN SELCEN
FEHİM TAŞTEKİN
MUSA ÖZUĞURLU
FARUK LOĞOĞLU
MUSTAFA MURAT KUBİLAY
SEDAT YILMAZ
YAHYA M. MADRA
CANSU ÇAMLİBEL
İLHAN UZGEL

TEMMUZ 2019 / SAYI 26

www.gazeteduvar.com.tr

duvardibi

Bu sayıda...

4

Anlaşmadan teslimata

S-400

9

S-400 savunma doktrini eksikliği ve bazı sorular

13

En fazla ötelenebilecek bir

kriz

17

S-400 muamması:'Yok artık!' ihtimali

22

Altın vuruş olarak S-400

alımı

27

S-400 ayartması ve Rus oyununun sınırları

31

Neye seviniyoruz?

34

Eksen siyasetinin yapısal sınırları

45

S-400'ü bağlarsın İdlib'e,

gerisi Allah kerim!

49

İktidarın en sıcak yaz mevsimi

58

F-35'ler yasaklanırsa neler

olacak?

Yayın Tarihi: Haziran 2019
Genel Yayın Yönetmeni: Ali Duran Topuz
Yayına Hazırlayan: Cennet Sepetci

AND Gazetecilik ve Yayıncılık, San. ve Tic. A.Ş. adına Yayın Sahibi: Vedat Zencir

İcra Kurulu Başkanı ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Ömer Araz

Katkıda Bulunanlar: Mühdan Sağlam, Ümit Kıvanç, Aydın Selcen, İlhan Uzgel, Fehim Taştekin, Musa Özüğurlu, Faruk Loğoğlu, Mustafa Murat Kubilay, Sedat Yılmaz, Yahya M. Madra, Cansu Çamlıbel

Yönetim Yeri: Maslak Mahallesi Ahi Evran Cad. Nazmi Akbacı İş Merkezi 233-234 Sarıyer/İstanbul Santral (212) 3463601, Faks (212) 3463635

Duvar Dibi Dergi'de yayımlanan yazı, haber ve fotoğrafların her türlü telif hakkı AND Gazetecilik ve Yayıncılık Sanayi ve Ticaret A.Ş.'ye aittir. İzin alınmadan, kaynak gösterilmeden ve link verilmeden iktibas edilemez.

<https://gazeteduvar.com.tr>
info@gazeteduvar.com.tr

Selamlar,

Gazete Duvar'ın enformatik içeriklerin daha iyi anlaşılabilmesi için gerekli düşünsel, uzmanlığa dayalı içerikler üretip sunma gayretinin ürünü olan metinleri Duvardibi'nde derlemeye devam ediyoruz. Dergimizin yirmi altıncı sayısının başlığı, Rusya'dan alınmak istenen füze savunma sistemlerinin adı olan 'S-400'. ABD ile ilişkilerde krize yol açan S-400'lerin Türkiye'ye teslimiyle ilgili takvimin tamamlanmasına sayılı günler kaldı. Mühdan Sağlam, Ümit Kıvanç, Aydın Selcen, İlhan Uzgel, Fehim Taştekin, Musa Özüğurlu, Faruk Loğoğlu, Mustafa Murat Kubilay, Sedat Yılmaz, Yahya M. Madra, Cansu Çamlıbel dosyamıza katkıda bulunan isimler.

Her zaman dediğimiz gibi: Gayret bizden himmet okurdan... İyi okumalar.

Anlaşmadan teslimata S-400

Türkiye Rusya'dan S-400 sistemini alacağını kesinleştirmiş görünüyor. Rusya'nın bu süreçte kaybedecek çok şeyi yok. Ancak olası yaptırımlar Türkiye ve sorunlu ekonomisinde önemli sorunlar yaratabilir.

MÜHDAN SAĞLAM

Türkiye'nin 2017'de Rusya ile ilişkileri Suriye konusunda İran, Türkiye ve Rusya arasında Astana Üçlüsü toplantılarıyla hızlandı. Aynı yılın Eylül'ünde Türkiye'nin S-400 için kapora'yı ödediği duyuruldu. Nitekim Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın 2017'den itibaren en sık görüştüğü liderin başında Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin vardı. İki ülke Suriye gündeminin yanında ekonomik alanda da iş birliğini genişletti. Öyle ki defalarca açılışı yapılan Mersin Akkuyu Nükleer Güç Santrali'nin açılışını iki ülke cumhurbaşkanı beraber yaptı, ancak Mersin'de değil, Ankara'da açılış yapmaları ayrı bir tartışma konusu oldu. Liderlerin telefon görüşmeleri, ziyaretleri devam etti. Erdoğan'ın 8 Nisan 2019'da Moskova ziyaretiyle Türkiye Varlık Fonu ile Rusya Doğrudan Yatırım Fonu arasında kurulan "Türkiye-Rusya Ortak Yatırım Fonu" anlaşması 1 milyar dolarlık bütçeyle aktif hale geldi.

Anlaşma imzalandıktan sonra basına açıklama yapan Rusya Doğrudan Yatırım Fonu Başkanı Kirill Dmitriyev, Rusya-Türkiye Yatırım Fonu'nun Rusya tarafından sermayesinin yüzde 51'i sağlanan ve sermaye sorunu yaşanan Akkuyu Nükleer Santrali Projesi'ne dahil olabileceklerini söyledi. Bu, Rusya ile Türkiye arasındaki ekonomi ve siyasi bağlardaki yoğunlaşma konusunda önemli ipuçları verdi. Aynı toplantıda S-400 konusunda ilerle kaydedildiği ve teslimin yaz aylarında yapılacağı ifade edildi.

Nihayetinde yapılan son görüşmeler uyarınca S-400'lerin Temmuz itibariyle Türkiye'ye teslim edileceğini, teslimatta bir sorun olmadığını Rusya makamları tescil etti. Rusya ile Türkiye arasında S-400 konusunda böylesi bir trafik yaşanırken ABD ve NATO kanadından uyarılar gelmeye devam ediyordu.

Türkiye'nin yaşadığı bu gerilimde ABD ile Rusya arasındaki savunma sanayisi ihracatının payı var mı? ABD hangi ülkelere yaptırım hazırlığında? Rusya menşeli savunma sistemine sahip kaç NATO üyesi var? Onlara da yaptırım uygulanıyor mu? Bu yazıda bu sorulara yanıt arayacağız.

KİM SATIYOR KİM ALIYOR: KÜRESEL SAVUNMA SANAYİSİ

Küresel savunma sanayisi yaklaşık 100 milyar dolarlık hacme sahip. Söz konusu piyasada büyük satıcılar ve alıcılar var. Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü 2019 Raporu'na küresel silah piyasasındaki beş etkin aktör; ABD, Rusya, Fransa, Almanya ve Çin. Bu grup, dünyadaki savunma ihracatının yüzde 75'nin sahibi. ABD, grup içinde pazar payını artıran en büyük aktör. Beş yıl öncesine göre ABD'nin pazar payı yüzde 29'dan yüzde 36'ya çıktı. Öte yandan ikinci en büyük ihracatçı Rusya'nın payındaysa düşüş dikkat çekiyor.

“ Rusya’ya uygulanan ve Türkiye’yi de yakından ilgilendiren önemli yaptırım alanlarından biri Amerika’nın Hasımlarıyla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Etme Yasası (The Countering America’s Through Sanctions Act-CAATSA). Trump tarafından 2 Ağustos 2017’de imzalanan bu yasa, Rusya, İran ve Kuzey Kore’ye uygulanıyor. ”

Düşüşün en önemli nedeni Venezuela ve Hindistan gibi ülkelerin alımındaki düşüş. Rusya’nın küresel payı yüzde 17 düzeyinde. Küresel olarak savunma sanayisini paylaşan ülkeler, piyasada payını artırmak için kendi aralarında da çetin bir rekabet yaşıyor.

Alımlar çerçevesinde haritaya bakacak olursak, Ortadoğudaki silah talebi önceki beş yıla nazaran iki kat arttı. Suudi Arabistan bölgenin ve dünyanın en büyük silah alıcısı. Onu Rusya’dan alımlarıyla da dikkat çeken Mısır izliyor. Bölgenin toplam silah alımı yüzde 35 düzeyinde. Silah alımında ilk sırada yer alan bölge, yüzde 40’lık payla Asya-Pasifik. Hindistan, Avustralya, Çin, Güney Kore ve Vietnam önde gelen ithalatçılar.

ABD-RUSYA: ÇEKİŞME, RESTLEŞME, YAPTIRIM

ABD ile Çin arasında süren ticari savaş iki ülkenin küresel ekonomideki payıyla ilişkili. Ancak ABD’nin küresel mücadelede rakip gördüğü tek ülke Çin değil. Savunma sanayisindeki iki büyük aktör ABD ile Rusya. Soğuk Savaş’tan bu yana iki merkez arasındaki çekişme sürüyor. Rusya’nın 2000’lerde ekonomisini hızla toparlaması ülkenin silah ihracatına da yansdı. Örneğin Türkiye’nin de alacağı S-400 sisteminin satışı Putin iktidarının en ihtişamlı dönemi 2007’de başladı. Rusya’nın SSCB’den devraldığı alıcılarıyla ticari ilişkileri 2000’lerde hız kazandı.

Rusya’nın 1990’larda pusula muamelesi yaptığı ABD ile ilişkilerinde 2000’lerde ayrışmalar başladı. Irak İşgali, Renkli Devrimler, Arap Baharı, Libya, Suriye ve Ukrayna başlıkları sivrilen sorunlardı. Ukrayna krizi paralelinde ABD ile Rusya arasındaki gerilim yaptırımlarla karşılık buldu. ABD 2014’ten itibaren Rusya’ya ekonomiden savunmaya pek çok alanda sık sık yaptırım uyguladı.

Rusya’ya uygulanan ve Türkiye’yi de yakından ilgilendiren önemli yaptırım alanlarından biri Amerika’nın Hasımlarıyla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Etme Yasası (The Countering America’s Through Sanctions Act-CAATSA). Trump tarafından 2 Ağustos 2017’de imzalanan bu yasa, Rusya, İran ve Kuzey Kore’ye uygulanıyor.

ÖNÜM ARKAM SAĞIM SOLUM YAPTIRIM: CAATSA

ABD, CAATSA yaptırımlarıyla Rusya savunma sanayisini hedef alıyor. Yaptırım listesi incelendiğinde 12 maddede toplandığı görülüyor. Bu maddeler savunma sektörü odakta olacak şekilde ekonomi, finans, kredi alımları, ticaret, mülk

edinme, vize başvuruları gibi pek çok alana kısıtlama getiriyor. Üstelik IMF'den kredi alım sürecinde karşı oy kullanma da bu sepette var. ABD, IMF kota sisteminde en fazla katkı veren en fazla kotası olan ülke. Yani ABD küresel ekonomideki gücünü uluslararası kuruluşlar üzerinden yaptırım uygulanan ülkeye dayatabiliyor.

ABD, Rusya'nın küresel etkisini sınırlandırmakta kullandığı bu yaptırım sepetini yalnızca Rusya ile sınırlandırmıyor. Rusya'dan silah alan ya da alacak olan ülkelere de uygulamayı planlıyor. Türkiye, Rusya'dan savunma sistemi alacağı için CAATSA yaptırımlarına uğrayabilir. Örneğin Rusya ile yakın ilişkileri olan Mısır 2018'den bu yana Rusya'dan alınan SU-35 jetleri için, Hindistan da S-400 alma girişimiyle CAATSA yaptırımlarının hedefinde. Diğer iki ülkeden farklı olarak, Türkiye'nin NATO üyesi olması ve Batı savunma ittifakıyla olan yakın bağları tepkinin sadece ABD değil, aralarında Almanya'nın da olduğu Avrupalı ülkelere de yayılmasına neden oldu. Almanya Federal Hükümet Sözcü Vekili Ulrike Demmer, geçtiğimiz hafta "Alman hükümeti, Türkiye'nin kararını transatlantik ittifaktaki konumu çerçevesinde bir kez daha gözden geçirmesinden memnuniyet duyacaktır" açıklamasını yaptı. NATO içerisinde en fazla tartışılan konu Türkiye'nin S-400 alması. Bu durumun NATO üyeleriyle Türkiye'nin ilişkilerine zarar verebileceği Avrupa'da sık sık gündeme geliyor. Peki NATO içerisinde yalnızca Türkiye mi Rusya menşeli savunma sistemine sahip?

“Sonuç olarak, Türkiye Rusya’dan S-400 sistemini alacağını kesinleştirmiş görünüyor. Hatta bazı bakanlar alınan S-400’leri bağımsızlığın kanıtı olarak görüyor. Rusya’nın bu süreçte kaybedecek çok şeyi yok. Ancak olası yaptırımlar Türkiye ve sorunlu ekonomisinde önemli sorunlar yaratabilir. Bu noktada soğukkanlılıkla bağımsızlığın kafanın dikine gitmek olmadığı diplomasi kanallarının etkin kullanılarak ABD ile orta yolun bulunmasına çalışması gerekiyor.”

TÜRKİYE: ONLARA VAR DA BANA YOK MU?
NATO içerisinde hali hazırda üç üyenin kesin olarak S-300 savunma sistemi var. Bunun yanında ABD’nin de öğrenme amacıyla S-300 aldığı ifade ediliyor. Diğer üç ülkeye dönersek bunlar Yunanistan, Bulgaristan ve Slovakya. Öncelikle her üç üyenin kendisine özgü bir tarihsel koşulu var. Bulgaristan ve Slovakya (Çekoslovakya’dan miras kaldı) S-300’leri 1978’de başlayan teslimatla aldı. Bu ülkeler S-300 aldıklarında Varşova Paktı üyesiydi.

Yunanistan’da 1997’deki Türkiye ile Güney Kıbrıs arasında yaşanan füze krizi sebebiyle S-300’leri aldı. Söz konusu dönemde Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Rusya’dan S-300 bataryaları almış ve Türkiye Kıbrıs adasına bataryalar yerleştirilmesi durumunda bunları yok edeceğini ifade etmişti. Tırmanan kriz neticesinde bataryalar, GKRY’ye değil, Yunanistan’a teslim edildi. Yunanistan bataryaları Girit adasında depoya kaldırdı. Ancak füzeler 2013’te bir NATO tatbikatı sırasında aktif hale getirildi. Atina, gerekçe olarak Rusya’nın Akdeniz’de artan varlığı göstermişti.

Bulgaristan ve Slovakya’nın sistemlerinin Soğuk Savaş döneminden kalması, diğer üyenin aldığı sistemi NATO onayıyla kullanması dikkat edilmesi gereken bir durum. Burada üzerinde durulması gereken aktör Yunanistan. Ancak söz konusu dönemde hem Atina hem de NATO, S-300 konusunda aynı zemindeydi. Dolayısıyla Türkiye açısından Yunanistan bir örnek midir evet, ancak Türkiye’nin elini güçlendirir mi, şüpheli.

Sonuç olarak, Türkiye Rusya’dan S-400 sistemini alacağını kesinleştirmiş görünüyor. Hatta bazı bakanlar alınan S-400’leri bağımsızlığın kanıtı olarak görüyor. Rusya’nın bu süreçte kaybedecek çok şeyi yok. Ancak olası yaptırımlar Türkiye ve sorunlu ekonomisinde önemli sorunlar yaratabilir. Bu noktada soğukkanlılıkla bağımsızlığın kafanın dikine gitmek olmadığı diplomasi kanallarının etkin kullanılarak ABD ile orta yolun bulunmasına çalışması gerekiyor. Unutulmamalı ki Türkiye, NATO ve ABD ile müzakereleri ABD için değil kendisi için yapacak, zira müzakerelerin yapılmadığı bir süreçten en fazla zarar göreceği olan yine Türkiye ve Türkiye toplumu.

S-400 savunma doktrini eksikliği ve bazı sorular

Sorunun temelinde Türkiye'nin tanımlanmış, deklere edilmiş bir savunma doktrininin olmaması yatıyor. Tehdit NATO ülkelerinden kaynaklanıyorsa, neden bir ağ sistemi içinde hareket eden ve yazılım olarak ABD'ye bağlı olan F-35'ler tercih edildi? S-400'ler hangi uçakları düşman olarak tanımlayacak? Eğer alınıp aktif hale getirilmeyecekse, ekonomik olarak sıkıntılı bu dönemde Rusya'ya neyin diyeti ödeniyor diye sormak gerekmez mi?

İLHAN UZGEL

Türkiye'nin aldığı ya da almak istediği hiçbir silah sistemi iç ve dış politikasını S-400 füzeleri kadar meşgul etmedi. Türkiye genel olarak silahlanmaya çok kaynak ayıran bir ülke ve hem NATO'nun ulusal gelirin yüzde 2'si kadar harcama hedefine ulaşacağını açıkladı hem de son beş yıldır her yıl harcamalarını artırdı.

Benim idealize ettiğim bir dünyada Türkiye gibi yoğun işsizlik, yoksulluk yaşayan geniş kitlelerin olduğu bir ülkede kaynakların pahalı silah sistemlerine ayrılmasının hiçbir yeri yok. Ama var olan koşullarda analiz yapmak gerekirse şunları düşünmek ve bazı soruları sormak zorundayız.

“Belli bir savunma stratejisi beraberinde ona uygun savunma ve güvenlik politikası ile dış politika eğilimlerini de belirleyeceği için AKP'nin bundan kaçınmaya çalıştığı görünüyor. Bu durumun S-400 alımıyla doğrudan ilgili olduğu ortada çünkü bu füze sistemi sıradan bir silah değil, dijital bir savunma sistemi. Böyle bir savunma sistemini ancak belirli bir savunma doktrini çerçevesinde almak gerekirdi. “Bölgemiz istikrarsız,” “çevremiz füzeyle dolu” gibi içi boş ve ne akademik ne de somut siyasi/stratejik anlam içermeyen açıklama ve yorumlar bu bağlamda geçersizdir.”

ULUSAL GÜVENLİK DOKTRİNİ VE TEHDİT TANIMI EKSİKLİĞİ

Aslında sorunun temelinde Türkiye'nin tanımlanmış, ilgili kurumların katılımı ve koordinasyonu ile oluşturulmuş ve kısmen deklere edilmiş bir savunma doktrininin olmaması yatıyor. Geçmişte bu tür güvenlik, savunma doktrini ilanları görülürdü. Örneğin, Yunanistan 1974'ten sonra “tehdit kuzeyden (Bulgaristan/Varşova Paktı) değil, Doğu'dan (Türkiye) geliyor” şeklinde “yeni bir doktrin belirledi. Türkiye'de 1978'de Ecevit hükümeti “Yeni Ulusal Güvenlik Doktrini” geliştirerek bir yandan ABD ambargosunun etkisiyle yerli savunma sanayi kurmak, öte yandan komşularla barışçı ilişkilere girerek güvenliğin maliyetini azaltmak fikri üzerine geliştirmişti.

Türkiye'nin kendisine yönelik tehditleri tanımlayan kapsamlı bir stratejisi olsaydı, dış politikasını da bu yönde oluşturacaktı. Günümüzde tehdidin belirsizliğinden söz edilebilirse de, bu tür kapsamlı belgelerde revizyonlar da yapılabilir. AKP yönetiminin tehdit tanımı yapmamasının nedeni, uzun süredir dış politika ve güvenlik konusunu kendi iktidarını güçlendirme, dönem ve konuya göre istediği oynaklığı sürdürebilme isteğinden kaynaklanıyor. Belli bir savunma stratejisi beraberinde ona uygun savunma ve güvenlik politikası ile dış politika eğilimlerini de belirleyeceği için AKP'nin bundan kaçınmaya çalıştığı görünüyor. Bu durumun S-400 alımıyla doğrudan ilgili olduğu ortada çünkü bu füze sistemi sıradan bir silah değil, dijital bir savunma sistemi. Böyle bir savunma sistemini ancak belirli bir savunma doktrini çerçevesinde almak gerekirdi. “Bölgemiz istikrarsız,” “çevremiz füzeyle dolu” gibi içi boş ve ne akademik ne de somut siyasi/stratejik anlam içermeyen açıklama ve yorumlar bu bağlamda geçersizdir. Hangi ülkenin hangi menzilde ne kadar füzesi var, bu füzelerin özellikleri nedir, bunların Türkiye için yaratabileceği tehditler somut olarak ortaya konmadan bir savunma sistemi geliştirmek zaten sınırlı kaynağı heba etmek anlamına gelir.

TEHDİT NE OLABİLİR?

Günümüzde güvenlik alanında gelişmeler ve yaşanan süreçler savaşların devletler arasında değil daha çok Suriye, Yemen ve Libya'da gördüğümüz gibi vekalet ve Ukrayna'da olduğu gibi hibrid nitelikte seyrediyor. S-400 füze sistemi ise yalnızca devletlerin sahip olduğu balistik füzeler, savaş uçakları ve insansız hava araçlarına karşı kullanılabilir. Türkiye'nin günümüzde AKP'yi de aşan ve deklere ettiği iki tehdit tanımı var. Biri Suriye'de Fırat'ın Doğusunda PYD yapılanması ve son dönemde Doğu Akdeniz'deki dışlanmışlık. S-400 gibi bir füze sisteminin PYD'ye karşı bir caydırıcılık ya da güvenlik sağlamayacağı açık. Hatta, Türkiye'ye yönelik tek kısa menzilli

füze saldırısı Suriye iç savaşı sırasında bir dönem Kilis ve civarına düşen 50 civarındaki füzeydi ve bunlara karşı S-400 füzelerinin bir faydası olmayacaktı.

Eğer Doğu Akdeniz'deki gelişmelere yönelikse, deniz seviyesinin binlerce km altındaki doğal gaz için havaya doğru giden S-400 füzelerinin ve radar sisteminin faydası ne olacaktır? Burada bir çatışma ihtimaline karşı alınıyorsa, bu ülkeler ya NATO üyesi ya da Batı sistemi içinde ABD müttefikleri. Şimdiye kadar göz göre göre Doğu Akdeniz'deki jeopolitik dönüşümü uzaktan izleyen AKP yönetimi, şimdi S-400 savunma sistemiyle burada üstünlüğü ele geçirmeyi planlıyorsa bunda çok geç kaldı.

Yine devletten devlete risklere baktığımızda, Türkiye'yi vuracak füze sistemi Suriye, Ermenistan, Rusya ve İran'da var. Bunlardan Suriye çökmüş durumda, nüfusu İzmir'den az Ermenistan'ın tek başına Türkiye'ye saldırıda bulunmasına imkan yok. Fiziki kapasite açısından en ciddiye alınacak ülke ise İran. Bu ülkenin değil Türkiye, Avrupa'ya ulaşacak menzile sahip füzeleri var. Fakat mesele yalnızca füze göndermekle ilgili olamaz. Sonuçta füze saldırısı bir savaş ilanıdır ve İran'ın NATO üyesi ve doğal gaz başta olmak üzere ticaret ortağı, yaklaşık 500 yıldır istikrarlı sınıra sahip, ekonomisi ve ordusu kendisinden daha güçlü komşusuna savaş ilan etmesinin bir mantığı yok. Zaten bir yandan ABD yaptırımları, öte yandan Suudi Arabistan, BAE, Mısır ve İsrail ekseninin stratejik baskısı altındayken böyle bir tehdit algısı gerçekçi olmaz. S-400 savunma sistemi görüşmelerinin yapıldığı süreçte resmi açıklamalar ve hükümet yanlısı medyada füze sistemi olmayan Mısır, BAE, FETÖ, bazen "üst akıl" tehdit olarak gösterildiği halde, Türkiye'deki hiçbir yetkili ağızdan İran'ın füzelerine dair bir açıklama, İran'dan tehdit algılandığına dair bir ima bile duymadık. İran'la ilgili ve genel olarak savunma stratejisindeki en önemli tutarsızlık ise Kürecik radar istasyonudur.

KÜRECİK VAKASI

NATO tarafından Kürecik Malatya'da kurulan füze sistemi Doğu Avrupa ve Akdeniz'deki Amerikan gemileriyle eşgüdüm içinde çalışan ve füze savunmasını da içeren kapsamlı hava savunma sisteminin bir parçası. Bu yönüyle İsrail'in de hava savunmasına hizmet ediyor. Burada en önemli füze saldırısı riski olarak İran ve Rusya öne çıkıyor. Yani Türkiye bir yandan hem Rusya ve İran'a karşı NATO çerçevesinde geliştirilen füze savunma sisteminin bir parçası olmayı kabul ediyor, NATO zirvesinde bu yönde alınan kararlara uyuyor, öte yandan Rusya'dan stratejik bir füze savunma sistemi satın alıyor. Eğer Türkiye uzun vadede tehdidi NATO ülkelerinden algılıyorsa S-400 anlamlı bir tercih olabilirdi belki ama bunun gerçekçi olmadığı, Türkiye'nin NATO'dan çıkmak gibi bir politikasının olmadığı, müttefikleriyle anlaşmazlığı olsa bile çatışma ihtimalinin bulunmadığı ortada. Yok eğer tehdit Rusya ve İran ise, ki onların füze sistemleri Türkiye'yi vurabilir, o zaman neden bu ülkelere karşı bir savunma radarına ev sahipliği yapıyor?

"Eğer Türkiye uzun vadede tehdidi NATO ülkelerinden algılıyorsa S-400 anlamlı bir tercih olabilirdi belki ama bunun gerçekçi olmadığı, Türkiye'nin NATO'dan çıkmak gibi bir politikasının olmadığı, müttefikleriyle anlaşmazlığı olsa bile çatışma ihtimalinin bulunmadığı ortada. Yok eğer tehdit Rusya ve İran ise, ki onların füze sistemleri Türkiye'yi vurabilir, o zaman neden bu ülkelere karşı bir savunma radarına ev sahipliği yapıyor?"

“Eğer bu savunma sistemi savaş uçaklarına karşı alınıyorsa özellikle Türkiye'nin 2002'den beri bir parçası olduğu ve parça üretimiyle katkıda bulunduğu F-35 savaş uçakları bunun için yeterince bir caydırıcılık sağlamıyor mu? Eğer bu savaş uçakları bir caydırıcılık sağlamayacaksa AKP hükümetleri neden toplamda yalnızca alımı 10 milyar dolardan fazla tutan dünyanın en pahalı uçaklarının alım projesinin parçası oldu?”

S-400 CAYDIRICILIK SAĞLAR MI?

Genel olarak silahlanmanın temel amacı savaşta fayda sağlamasından çok bir saldırıya karşı öncelikle caydırıcılık sağlamasıdır. Öncelikle belirtmek gerekir ki nükleer silahlar hariç tutulduğunda, tek bir sistem caydırıcılık sağlamaz, sonuçta caydırıcılık bütüncüdür. Türkiye şu anda dünyadaki en gelişmiş radara yakalanmayan 116 F-35 savaş uçağı alıyor, bölgedeki en yüksek helikopter filosuna, tank ve Fırtına gibi hareketli toplara, savaş gemisi ve denizaltılara sahip sayıca büyük bir kara gücünden oluşan bir ordu. Ayrıca son 40 yıldır iç ve dış operasyon düzenleyen, sınır ötesinde Kıbrıs ve Suriye'de düzenlediği askeri hareketlerle toprak kontrolü sağlayan, Irak'ın kuzeyini neredeyse talim alanına çeviren ve bu şekilde deneyimini canlı tutan bir ordudan söz ediyoruz. Türkiye'nin balistik füze saldırısına karşı bir hava savunma sistemi yok. Ama Rusya'dan alınacak böyle bir sistem ancak Rusya'nın kendisi ve İran'a karşı etkili olabilir. Bu durum da stratejik açıdan bir tutarsızlığa işaret ediyor. İran'ın binlerce füzesi var ve her bir saldırı füzesine karşı S-400'den iki füze atılacağı hesaba katılırsa, bunun etkili bir caydırıcılık sağlamayacağı ortada. Böyle bir senaryo zaten anlamı değilse, bu füze sisteminin hangi stratejik ve savunma planına dayanarak alındığı sorusu hala havada duruyor.

Eğer bu savunma sistemi savaş uçaklarına karşı alınıyorsa özellikle Türkiye'nin 2002'den beri bir parçası olduğu ve parça üretimiyle katkıda bulunduğu F-35 savaş uçakları bunun için yeterince bir caydırıcılık sağlamıyor mu? Eğer bu savaş uçakları bir caydırıcılık sağlamayacaksa AKP hükümetleri neden toplamda yalnızca alımı 10 milyar dolardan fazla tutan dünyanın en pahalı uçaklarının alım projesinin parçası oldu?

Sonuçta bir gün lazım olur mantığıyla, herhangi bir kapsamlı güvenlik anlayışı geliştirmeden, tehdit tanımlaması yapmadan, ekonomik ve siyasal sonuçlarını düşünmeden bu türden stratejik bir sistemin alınmasının faydası nedir?

Tehdit NATO ülkelerinden kaynaklanıyorsa, neden bir ağ sistemi içinde hareket eden ve yazılım olarak ABD'ye bağlı olan F-35'ler tercih edildi? S-400'ler hangi uçakları düşman olarak tanımlayacak? Eğer alınıp aktif hale getirilmeyecekse, ekonomik olarak sıkıntılı bu dönemde Rusya'ya neyin diyeti ödeniyor diye sormak gerekmez mi? NATO hava savunma sistemine entegre olacak Patriot'lar koruma sağlamıyorsa neden 1991, 2003 ve 2011'de Türkiye bunları çağırdı ve neden hala topraklarında iki Patriot bataryasını bulunduruyor? Bu konumlanmış NATO'nun Türkiye'nin yanında olduğunu göstermeye yönelik bir destek jestiyse, o zaman neden NATO'yu karşısına alan bir sistem tedarikinde ısrar edip maliyetini ödetmeye çalışıyor?

S-400 alımı, kapsamlı bir ulusal savunma doktrini olmadan bu tür stratejik silahlanma hamleleri kazanım değil daha fazla maliyet getiriyor.

En fazla ötelenebilecek bir kriz

Cumhurbaşkanı Erdoğan, G20 zirvesinde ABD Başkanı Trump ile yaptığı görüşmeden Rus S-400 füze savunma sisteminin Türkiye'ye gelişinin yaptırımsız atlatılacağı müjdesiyle çıktı. Zira Trump, Ankara'nın S-400 almaya itilmesi konusunda suçu Obama'ya atarak bir formül bulmaya çalıştıklarını anlatmıştı. Ancak Trump'ın açıklamasının maharetle sansürlenmiş bölümü şuydu: 'Tam bir keşmekeş!'

CANSU ÇAMLIBEL

Aslında yeni mecramda okurla yeniden buluşurken yeni şeyler söylemek isterdi gönül... Ama bu eşsiz coğrafyanın maalesef dertli bir kaderle birlikte hediye edildiği ülkemizde son haftalarda iyice tavan yapan S-400 hezeyanları o eski dediğim şeylerin yeniden tane tane kayda geçirilmesini zorunlu kılıyor.

Sondan başlayalım.

Japonya'nın Osaka kentindeki G20 zirvesi sırasında ABD Başkanı Donald Trump ile yaptığı görüşmeden Rus S-400 füze savunma sisteminin Türkiye'ye gelişinin hasarsız -yani yaptırımsız- atlatılacağı müjdesiyle çıktı Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan. Kısmen haksız da değildi. Zira Trump kameraların önünde Ankara'nın S-400'leri almaya itilmesi konusunda suçu selefi Barack Obama'ya atarak bir formül bulmaya çalıştıklarını anlatmıştı. Ancak Trump'ın o malum açıklamasının Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın yanı sıra partisinin diğer etkili ve yetkili isimleri tarafından maharetle sansürlenmiş bölümü şuydu: 'Tam bir keşmekeş!'

Nitekim Türkiye'ye karşı 'iyi polis' rolünü üstlenen Trump'ın kameralar önünde söylemediğini – yani potansiyel S-400 alımıyla ilgili endişelerini Erdoğan'ın yüzüne karşı dile getirdiğini – Amerikan devleti görüşme sonrasında Beyaz Saray'ın yaptığı yazılı açıklamayla kayıtlara geçirdi. Tam bu noktada hatırlatılması gereken bir diğer şey de şu; 'S-400'lere en sert tepkiyi verelim' kampı Türk yorumcuların televizyon ekranlarında boyun damarlarını patlatırcasına savunmaya çalıştığı gibi Pentagon'un asker ya da sivilleriyle sınırlı değil. Trump'ın en yakın adamlarından Ulusal Güvenlik Danışmanı John Bolton da, Dışişleri Bakanı Mike Pompeo da o gemide.

Gelelim Trump'ın işin içinden suçu Erdoğan'ın zaten hiç haz etmediği Obama'ya atarak sıyrılmaya gayretine... Türkiye'nin S-400 alımının Washington'un Ankara'ya Patriot satışı konusunda altı yedi senedir ayak diremesinin de bir sonucu olduğu doğru. Ancak Ankara'ya verilen zayıf Patriot tekliflerinin altında sadece Obama yönetiminin değil Trump yönetiminin de imzası var. Neyse ki bu gerçeği de sansürlemeye en azından Türk Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun içi elvermemiş. Osaka dönüşünde Çavuşoğlu TRT'ye tam olarak şunları söyledi: Trump iş başına geldiği zaman da biz Patriot almak istediğimizi yazılı bir şekilde ABD'ye ilettik. Daha 6 ay önce, başvurumuzdan yaklaşık 2 sene sonra bize cevap geldi. Yani bunu sadece Obama dönemine yıkmayalım.

2018'in son haftalarında Türkiye'ye verilen 3.5 milyar dolarlık Patriot teklifinin ilk versiyonunda Trump yönetiminin dalga geçer gibi ancak 7 yıl sonra teslimattan bahsedebilmiş olduğu gibi can alıcı detaylara ise doğal olarak girmede Çavuşoğlu.

Bir an için ABD Başkanı Donald Trump'ın Osaka'da kameralar önünde ettiği, Türkiye'nin mağdur edilmemesi gerektiği anlamına gelen, tüm lafların gerçekten arkasında duracağını varsayalım. En iyi senaryo olarak niteleyebileceğim bu durumda bile S-400'lerin Türkiye'ye getirilmesine karşı açıklayacağı yaptırımlar arasında nispeten hafif olanlarını seçmekten ya da yaptırımları tehir etmekten başkaca yapabileceği pek bir şey yok.

Daha önemlisi, F-35'lerin ne olursa olsun Türkiye'ye gönderilmesi yönünde bir talimat vermesini beklemek ancak Amerika'daki yasal çerçeveden bihaber olmakla açıklanabilir. Nitekim Kongre F-35'lerin olası teslimatını daha 2019 yılına ait 'Ulusal Savunma Yetkilendirme Yasası'nı (NDAA) çıkartırken geçen yaz kilitledi. Yasanın altında Trump'ın kapı gibi imzası duruyor. Yani Türkiye'nin F-35 programından atılıp atılmayacağı Trump'ın meşhur 'Amerika'nın Hasımlarına Yaptırımlarla Karşılık Verme Yasası'nı (CAATSA) nasıl uygulayacağından bağımsız yürüyecek bir süreç. 6 Haziran'da Savunma Bakanı Hulusi Akar'a gönderilen ultimatoma niteliğindeki Shanahan mektubu da bunu söylüyordu zaten. Erdoğan-Trump buluşması o mektubu da, mektuptaki 31 Temmuz son tarihini sıfırlamış değil.

Dönelim CAATSA'ya.

Trump'ın önündeki 12 seçenek arasında en ağır olanlar kuşkusuz yaptırımların kişiler yerine bizzat kurumlara uygulanmasını öngörenler. S-400 alım sürecinde görev yapmış Türk siyasetçi ya da bürokratların ABD'nin kara listesine alınması elbette kötüdür ama yine de sektör açısından Savunma Sanayii Başkanlığı'nın o listeye girmesi kadar katastrofik sonuçları olmayabilir.

"Trump'ın önündeki 12 seçenek arasında en ağır olanlar kuşkusuz yaptırımların kişiler yerine bizzat kurumlara uygulanmasını öngörenler. S-400 alım sürecinde görev yapmış Türk siyasetçi ya da bürokratların ABD'nin kara listesine alınması elbette kötüdür ama yine de sektör açısından Savunma Sanayii Başkanlığı'nın o listeye girmesi kadar katastrofik sonuçları olmayabilir."

“ Bunu yapacaksa, ‘S400’ler Türkiye’ye gitmiş olabilir ama ülkenin lideri bana söz verdi bunları kesinlikle aktive etmeyecekler’ türünden bir argümana sarılabileceği yönünde işaretler var. Bu argümanla zaten seçim sathı mailine girmiş olan Amerikan Kongresi’ni ikna etmesi imkansız. Tam tersine Trump, Ankara ile krizi öteleyeyim derken Kongre’yi daha da kızdırıp Türkiye’ye sert yaptırımları dayatacak yeni yasa tasarılarını tetikleyebilir.”

Öte yandan Amerikalı din adamı Pastör Andrew Brunson’ın tutukluğunun devamına tepki olarak Trump’ın 2018 Ağustos’unda iki Türk Bakan hakkında aldığı sembolik yaptırım kararının dahi ekonomi üzerinde nasıl dramatik etkileri olduğuna dair hafıza taze. Dolayısıyla IMF, Dünya Bankası gibi uluslararası kredi kuruluşlarının Türkiye’ye kredi vermesinin veto edilmesi Trump’ın seçeceği beş yaptırım arasında yer almasa bile zaten suni solunum cihazına bağlı olan Türk ekonomisinin bu vartayı nasıl atlatacağı meçhul.

Bir de Türkiye’ye yaptırımı ötelemek için 180 günlük tehir yetkisini kullanmanın Donald Trump açısından siyasi maliyetine bakmak lazım. CAATSA’nın 231. maddesine göre bu yetkiyi kullanması durumunda Trump’ın Kongre’ye ‘Tehir yetkimi kullandım çünkü söz konusu ülke Rusya ile savunma alanındaki angajmanında geri adım atıyor’ minvalinde bir şey söyleyebiliyor olması gerekiyor.

Bu koşulu Türkiye örneğine uyarlısak Trump’ın Kongre’ye ‘Merak etmeyin Türkiye S400’lerden vazgeçiyor’ diyebilmesi lazım. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın Osaka dönüşünde teslimat tarihi olarak içinde bulunduğumuz haftayı işaret ettiği, haber kanallarının S-400 bataryalarının Antonov uçaklarına yüklendiğini ‘son dakika’ diye geçtiği bir ortamda karşımızdaki Trump gibi yalan üstadı bir Başkan da olsa zor.

Bunu yapacaksa, ‘S400’ler Türkiye’ye gitmiş olabilir ama ülkenin lideri bana söz verdi bunları kesinlikle aktive etmeyecekler’ türünden bir argümana sarılabileceği yönünde işaretler var. Bu argümanla zaten seçim sathı mailine girmiş olan Amerikan Kongresi’ni ikna etmesi imkansız. Tam tersine Trump, Ankara ile krizi öteleyeyim derken Kongre’yi daha da kızdırıp Türkiye’ye sert yaptırımları dayatacak yeni yasa tasarılarını tetikleyebilir.

Kendi açısından bakıldığında ise, ikinci başkanlık dönemi için yarışacağı 2020’ye girerken Demokratlara ‘Türkiye’nin S400 alımına göz yumarak iki otokrata (Erdoğan, Putin) birden iltimas geçiyor’ propagandası için cephane vermiş olacaktır. Dahası, Trump’ın Putin’in 2016 seçimlerine siber müdahalesi sayesinde başkan seçildiği iddiasını işlemekten üç yıldır bıkmayan Amerikan ana akım medyası, Ankara’nın S400 alımını da yine Trump ile Putin arasındaki karanlık ilişkilere bağlamaktan geri durmayacaktır.

İşte Trump’ın ‘keşmekeş’ dediği tablo aslında tüm bu unsurların toplamı. Türkiye nihayetinde Rusya Federasyonu’ndan 2.5 milyar dolara aldığı S-400’leri aktive etmeyip hiç kullanmasa da, Türk-Amerikan ilişkilerinin Doğu Akdeniz’deki dengelerin hepten değişmekte olduğu bu virajdan hasar almadan çıkma ihtimali yok. Trump faktörü sayesinde en fazla üç beş ay ötelenebilecektir bu kriz... O kadar. S-400-Suriye-Doğu Akdeniz gibi böylesine iç içe geçmiş bir dizi derin krizin yönetimi için devlet kurumları yerine arka kanallara hayati rol biçmek ise keşmekeşi ancak derinleştirir.

Merhaba!

S-400 muamması: 'Yok artık!' ihtimali

Ankara'ya, iktidarın cisimleştığı mekânın yanı başına, oracığa, NATO uçağını vurabilecek Rus füzesi koymanın vereceği hissi, kışın yere oturup usulca yanaşılan sobadan yayılan sıcaklığa benzetip içi ısınan birileri olmasın oralarda bir yerde?

ÜMİT KIVANÇ

Rusya'dan alınacak S-400 savunma sistemi konusu, daha doğrusu "aldık bitti" sorunu, şeffaflıktan uzak yönetim sistemimiz ve akıl dışı lafları çay söyleme rahatlığında uluorta sarf edebilen yöneticilerimiz sayesinde, ürkütücü muammaya dönüştü.

ABD yaptırımları belli ki şu ya da bu sertlikte, er ya da geç gelecek. Ve öncelikle zaten bozuk ekonomiyi daha da bozacak, sırtımızdaki yükü ağırlaştıracak. Sonra: Türkiye'nin NATO içerisindeki konum ve ilişkilerinden, uluslararası düzlemde göreceği muameleye kadar bir dizi alanda devleti -dolayısıyla ülkeyi- bugüne kadarkinden farklı zorluklara sürükleyecek. Rusya'ya bağımlılık gibi bir meselemiz olacak, yükü hafifsenmeyecek cinsten.

Gayet ciddi bir stratejik sıkışmanın eşiğindeyken, bizi yönetenlerin ağızlarından dökülenler, bunca yaşadıklarımızdan sonra bizim bile gerçekliğine inanmakta güçlük çektiğimiz bir gayriciddi manzara yaratıyor.

Kapıda bekleyen ABD yaptırımları tehdidi nasıl aşılacak? Buna cevap (ya da formül) aranıyor. İktidar hem ABD'yi yatıştırıp yaptırımlardan yırtmayı sağlayacak bir çizgi tutturmaya çalışıyor hem de dışarıda attığı her adımın aslında içeri yönelik oluşu kuralına uygun şekilde, kuyruğu dik tutma, âleme posta koyma edâsından taviz vermeyip sezon finali yapmadan sonlandırılmış "Dik Dur Eğilme" dizisine rating kazandırmaya çabalıyor.

DEVREYE GİRMEYECEK DE AKTİF ŞEKİLDE KULLANILACAK

Yatıştırma makamında sazı önce Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu aldı: S-400'ler için, "acil bir durum olduğu zaman devreye girecek" [dedi](#). "Durup dururken S-400'ler neden devreye girsin?" Hakikaten, niye girsin? Bakan şunu ekledi: "Bir defa maliyeti çok yüksek." Gerçi elinde oklarla içeride İslâm'ın son kalesini müdafaa ederken deplasmanda cihan hakimiyetine doğru koşan, polisi bin, jandarması iki bin, ordusu üç bin -yeni öğrendik ki, çiğköftesi de üç bin- senelik bir devlet için maliyetin ne önemi var? Fakat mâlûm, şu sıralar biraz nakde sıkışık ülke, 2,5 milyar dolar da az para sayılmaz...

Dışişleri bakanından birkaç saat sonra saz Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın'a [geçince](#), o bambaşka makamdan daldı: "Aktif bir şekilde kullanılacak," dedi. Nasıl yani? "Devreye girme" ile "aktif şekilde kullanılma" arasındaki ayrım iktidarın ince diplomasi maharetinin göstergesi mi? Değildir; böyle bir şey yok ki göstergesi olsun...

" Bakan şunu ekledi:
"Bir defa maliyeti çok yüksek." Gerçi elinde oklarla içeride İslâm'ın son kalesini müdafaa ederken deplasmanda cihan hakimiyetine doğru koşan, polisi bin, jandarması iki bin, ordusu üç bin -yeni öğrendik ki, çiğköftesi de üç bin- senelik bir devlet için maliyetin ne önemi var? Fakat mâlûm, şu sıralar biraz nakde sıkışık ülke, 2,5 milyar dolar da az para sayılmaz..."

“Seçilen yer, 15 Temmuz’un ana üssü. Artık Akıncı denmiyor, eski adına dönüldü, Mürted diye anılıyor. Burada yine bir nevi Nazi sembolizmiyle iktidar destekçisi kitleye uyarıcı gaz mı sıkılıyor? Hürriyet’in haberini kaleme alan merciye bakılırsa hayır. Burası, “hava saldırılarına karşı coğrafi mesafesi” nedeniyle tercih edilmiş. Coğrafi mesafenin ölçü alınması iyi olmuş, zira başka mesafeler ilişkilerde soğukluğa filan yol açabilirdi. Neyle ölçülecekleri de sorun olabilirdi.”

HAZIR TUTULACAK DA AÇILMAYACAK

Çözümü, onlarca yıllık devlet tecrübesiyle, Hürriyet gazetesi [buldu](#). Askerî vesayet döneminin “amiral gemisi”, cami yıkılsa da mihrabın yerinde olduğunu kanıtlarcasına, “S-400 hava savunma sistemlerinin Türkiye’ye hangi formül altında yerleştirileceği belli oldu,” diye yazdı. “Buna göre S-400 hava savunma sistemi, komuta kontrol araçları, radarları ve lançerleriyle 24 saat her an kullanıma hazır tutulacak. Sistem tüm bileşenleriyle aktif hale gelecek şekilde kurulacak ancak barış zamanlarında, bakım, tatbikat gibi olaylar dışında açılmayacak.”

Böylece bir de “her an kullanıma hazır tutulma” ile “açılma” arasındaki ayrım girdi, S-400 sayesinde birden gelişen literatürümüze. Fakat Hürriyet bununla yetinmedi, araya bir “Depoda kalmayacak” arabaşlığı yerleştirip müstakbel cihan hakimiyeti seferleri için milletimize moral verirken, devamını da şöyle getirdi: “S-400’ler sadece çevresel güvenlik risklerinin yoğunlaştığı dönemlerde veya savaş durumlarında açılacak. Ankara’nın ‘Barış konuşlanması’ diye tanımlanan bu formülle ABD ile yaşanan S-400 krizinin hafifletilmesi için orta yolu bulmayı amaçladığı öğrenildi. Bu yöntemin, S-400’lerin Rusya’dan alınmasına rağmen depoya kaldırılarak kilitli tutulacağı anlamına gelmeyeceği vurgulandı. Herhangi bir bölgeye veya bölgelere kurulacak olan sistemler çok kısa bir reaksiyon süresi içinde aktif hale gelebilecek.” Ne anlatılıyor? Olmayacak şeyler. Tamam, doğru yerdeyiz.

COĞRAFİ MESAFE NEDENİYLE

O halde “bölge veya bölgeler” meselesine geçebiliriz: “İlk ünitenin konuşlanacağı yerle ilgili teknik çalışmaların son aşamaya geldiği öğrenildi. Kulislerde sistemin Ankara’nın Kahramankazan ilçesindeki Mürted Hava Üssü’ne kurulma seçeneğinin ağır bastığı konuşuluyor. Mürted Hava Üssü’nün teknik altyapı donanımı, stratejik konumu ve olası hava saldırılarına karşı coğrafi mesafesi nedeniyle tercih edildiği ifade ediliyor.”

Literatür genişlemesinden yoğun bakımlık olabiliriz. Seçilen yer, 15 Temmuz’un ana üssü. Artık Akıncı denmiyor, eski adına dönüldü, Mürted diye anılıyor. Burada yine bir nevi Nazi sembolizmiyle iktidar destekçisi kitleye uyarıcı gaz mı sıkılıyor? Hürriyet’in haberini kaleme alan merciye bakılırsa hayır. Burası, “hava saldırılarına karşı coğrafi mesafesi” nedeniyle tercih edilmiş. Coğrafi mesafenin ölçü alınması iyi olmuş, zira başka mesafeler ilişkilerde soğukluğa filan yol açabilirdi. Neyle ölçülecekleri de sorun olabilirdi.

“S-400’ler için başlangıçta öne sürülen, “bunları sarayı korumak için alıyorlar” iddiası olmayacak şey gibi görünüyordu. Bugün öyle görünmüyor. Şu sözler gözüme ilişti orada burada: “15 Temmuz’da cumhurbaşkanının uçağını aradılar gökyüzünde”, “tepemizde cirit attılar”!.. S-400 konusu geçerken birilerinin zihninde bunlar dolaşıyorsa, bu ne mânâya gelir?”

VE ESAS SORU

Dönüp dolaşıp karşısına geçtiğim ve bir türlü mâkûl, en azından idare eder cevap bulamadığım, aslı soruya geleyim. Şu: Türkiye bu savunma sistemini niçin alıyor? S-400 konusu ortaya atıldığından beri hemen bütün uzman görüşlerine kulak veriyor, bütün tartışmaları izlemeye, ilgili ne varsa okumaya çabalıyorum. Yaratacağı başka sonuçlarla karşılaştırıldığında, Türkiye’nin bunları almasının mâkûl herhangi bir sebebini, açıklamasını göremedim. Aksine, bilumum silah-savaş uzmanları, S-400 girişimine mâkûl sebep bulmaya çalışıyor, bu sistem alınır mı neyle yararabileceğine dair senaryolar geliştirmeye uğraşıyorlar.

Gerçi Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü’ne [bakılırsa](#) S-400, “NATO sistemi içerisinde yer alan güvenlik sistemimize bir tehdit ya da tehlike oluşturacak bir savunma sistemi değil”; lâkin Ankara’daki yetkililerin söyledikleriyle hakikat arasında tercih mecburiyeti söz konusu olduğunda ikincisini seçmeye artık herkes teşne olduğundan ve insanların ağzı torba olmadığından, dolayısıyla büzülemediğinden, birçok kişi, “Biz NATO uçağını düşman olarak tanımlayan bu sistemi kendi hava kuvvetlerimize karşı mı kullanacağız?” diye soruyor.

S-400, bütünlüklü bir sistem ve Türkiye’nin dahil olduğu NATO savunma sistemiyle bir araya getirilemez. Türkiye’nin kendi (NATO) uçağı sahiden de bu sisteme göre, haliyle, yabancı madde. Sistemin Rusya’dan bütünüyle bağımsız kullanılıp kullanılmayacağını da kesin olarak bilmiyoruz. Kaydettiği bilgiyi Rusya’nın da edineceği varsayımına dayalı bir sürü tartışma yapıldı.

KOMPLOCU OLMAYA DOĞRU

Bugün, dışişleri bakanı başta, yetkililerin bu konuda yine ipe sapa gelmez tavırlarını izler ve haberleri okurken, arada gözüme çarpan bazı ayrıntılar, eskiden olsa ‘ne saçmalıyorum!’ diye kendime kızıp derhal kenara atacağım birtakım abuk subuk fikirlerin zihnime üşüşmesine yol açtı. Bizi yönetenlerin söyledikleri giderek saçmalaşır, gülünçleşir, problem rezalete dönüşürken, saçma deyip geçemeyeceğimiz bir denklemin ortaya çıkmakta olduğunu fark ettim. Şu anda iktidara, idareye ve ortama hakim olan akıldışılık ve mantıksızlığa azıcık ayak uydurup zihnini buna göre yamultunca pekâlâ “neden olmasın?” dedirtiyor insana, akla gelen fantastik ihtimal.

S-400’ler için başlangıçta öne sürülen, “bunları sarayı korumak için alıyorlar” iddiası olmayacak şey gibi görünüyordu. Bugün öyle görünmüyor. Şu sözler gözüme ilişti orada burada: “15 Temmuz’da cumhurbaşkanının uçağını aradılar gökyüzün-

de”, “tepemizde cirit attılar”!.. S-400 konusu geçerken birilerinin zihninde bunlar dolaşıyorsa, bu ne mânâya gelir?

Saçmalığı vurgulamak için, “Kendi uçaklarımıza karşı mı kullanacağız canım bunları?” deniyordu. S-400 alıp Ankara’ya konuşlandırmanın gerekçesi 15 Temmuz’a dayandırılırsa bu soru pekâlâ sorulabilir olmuyor mu? İçinde yaşadığımız akıldışılık ortamına azıcık uyum sağlayabilirsek, Mürted sembolizmini bu soruya destek sayamaz mıyız? Komplocu düşünüşün hazla dolu karanlıklarına mı sürükleniyoruz? “NATO uçaklarıyla yapılması muhtemel darbe girişiminden sizi-bizi Rusya savunma sistemi korur” diye fısıldayan birilerinin tepedeki tek karar merciini ikna etmiş olması ihtimal dışı mı? Ya da Putin’in, “Bizim sistemimiz seni korur,” deyip masaya birkaç anlaşma taslağı koyduğunu varsaymak çok mu abes?

Bu ülkede, başka pek çok durumda akli başında sanacağınız pek çok insan, “Amerika”nın her an her yerden fırlayacak “içimizdeki” ajanlarıyla her an her şeyi yapabileceğini, sürekli bir gizli tertipler, komplolar ağı içerisinde yaşadığımızı düşünüyor. Düşünceden çok takıntı, hezeyan vs. olarak nitelenmesi, meselâ bazı propaganda bülteni yöneticilerinin veya televizyon kuşu eski askerî istihbaratçıların şahsında, ileri derecede patolojik vaka muamelesi görmesi gereken yaygın davranıştan iktidarın tepesindekiler hiç muaf değil. Hele 15 Temmuz kâbusu hayatımıza girdiğinden beri.

Ankara’ya, iktidarın cisimleştiği mekânın yanı başına, oracığa, NATO uçağını vurabilecek Rus füzesi koymanın vereceği hissi, kışın yere oturup usulca yanaşılan sobadan yayılan sıcaklığa benzetip içi ısınan birileri olmasın oralarda bir yerde?

Muhtemelen birtakım askerîye uzmanları şu yazdığım akla sığmaz ihtimal yüzünden beni tefe koyacaklar. “Bir defa şu şununla şöyle olmaz” filan diyecekler. Zaten uzun süredir diyorlar, biz de dinliyoruz. Demedikleri ya da şöyle deyiverip üzerinde durmadıkları, “Yahu kardeşim, biz bunları neden alıyoruz, şu sıkıntılı zamanımızda milyarlar dolar verip?” sorusunun bedeli sayınlara, toplam saçmalama kapasitemize nâçizâne katkımı.

“ Muhtemelen birtakım askerîye uzmanları şu yazdığım akla sığmaz ihtimal yüzünden beni tefe koyacaklar. “Bir defa şu şununla şöyle olmaz” filan diyecekler. Zaten uzun süredir diyorlar, biz de dinliyoruz. Demedikleri ya da şöyle deyiverip üzerinde durmadıkları, “Yahu kardeşim, biz bunları neden alıyoruz, şu sıkıntılı zamanımızda milyarlar dolar verip?” sorusunun bedeli sayınlara, toplam saçmalama kapasitemize nâçizâne katkımı.”

Altın vuruş olarak S-400 alımı

S-400 alımı Türkiye Cumhuriyeti'ne zoraki eksen değiştirtecek. Bu ülkeyi iki yüzyıllık Batı'ya yönelik hattından ayıracak. Buna karşılık S-400 hangi ülkeden, nereden kaynaklanan hangi tehdide karşı bizi savunacak ve alımı neden zorunlu bilemiyoruz.

AYDIN SELCEN

Prof. Dr. Serhat Güvenç, konuğum olarak katıldığı çarşamba günü ArtıTV’de yayınlanan [Dünya ve Biz programında](#) S-400 alımının Türkiye’nin ABD ve NATO nezdinde “mavi kuvvetten kırmızıya olmasa da, sarıya geçtiği” anlamına geldiğini belirtti. Yine Serhat Hoca programın sonunda “siz olsanız nereden başlamayı önerirdiniz?” yollu varsayımsal soruma “Suriye siyasetini değiştirmekten” [yanıtını verdi](#). Yalnızca İstanbul değil ülkemiz için önemli bir siyasal dönemeç olacağı anlaşılan 23 Haziran seçimlerine odaklanmışken bana öyle geliyor ki sanki perde açılacak ve korkarım, biz kendimizi bambaşka bir sahnede bulacağız. Bu bakımdan ben de, saygıdeğer Serhat Hoca’ya koştur biçimde, S-400 alımı ve Suriye konularının ülkemiz tarihi için merkezi önemi haiz olduklarını düşünüyorum.

Luis Bunuel – Burjuvazinin Gizemli Çekiciliği (1972)

Teknik açıdan S-400 alırsak neler olacak? Hava kuvvetlerimizin belkemiği olan F-16’lar yavaş yavaş uçamaz duruma düşecek. NATO’ya entegre hava savunma ve erken uyarı sistemimiz işlemez hale gelecek. CAATSA yaptırımları zaten had safhada kırılanlaşmış ulusal ekonomimizi doğrudan yıkım aşamasına hızla yaklaştıracak. Özellikle hava ve deniz kuvvetlerimizde peyderpey ama mutlaka ve artan ivmeyle ortaya çıkacak zafiyetin önünü almak için Rusya’dan SU-57 uçakları ve daha fazla sayıda S-400 sipariş etmemiz gerekecek. Bunların bakımı, mühimmatı, eğitimi için de Rusya’ya bağımlı hale geleceğiz.

Siyasal açıdan, tüm bunlar, aslen profesyonel istihbaratçı Putin'in tek bir hamleyle, NATO üyesi, NATO'nun kanat ülkesi Türkiye'ye iki S-400 bataryası iteleyerek belki 2007'den bu yana Rusya'nın Batı'ya karşı başlattığı yeni sürüm "melez savaşın" ilk zaferini getirmiş olacak. İslâmcılar, solcular, milliyetçiler, ulusalcılar aynı cephede saf tutmuş, Türkiye'nin onlara göre nihayet işin özünde "bağlantısızlığa" adım attığını sanarlar ve kamuoyuna S-400 alımını o yönde pazarlarken, Ankara hama-set şiringasına abanıp "altın vuruşu" yapmış olacak.

Tiziano – Avrupa'nın Kaçırılması (1560-62)

S-400 alımı Türkiye Cumhuriyeti'ne zoraki eksen değiştirecek. Bu ülkeyi iki yüzyıllık Batı'ya yönelik hattından ayıracak. Buna karşılık S-400 hangi ülkeden, nereden kaynaklanan hangi tehdide karşı bizi savunacak ve alımı neden zorunlu bilemiyoruz. Bataryaların nereye konuşlanacağı sorulduğunda, bizzat

Milli Savunma Bakanı “İstanbul olur, belki Ankara olur, belki bir sanayi bölgesi olabilir” gibi muğlak yanıtlar veriyor. Kimileri “Mersin’e kuralım, Kıbrıs’a hakimiyet tesis edelim” gibi ilkokul çocuklarını güldürecek akla zarar önerilerde bulunurken, başkaları Fırat’ın doğusunun tarassut altına alınacağından söz ediyor.

Beni boş verin, hadi ben Kürtçü, hain vs. aklınıza ne küfür geliyorsa oyum. Önerim, Arda Mevlütoğlu, Can Kasapoğlu, Sıtkı Egeli, Serhat Güvenç, Aydın Sezer, Mitat Çelikpala gibi ilk batında akla gelen uzmanlardan bazıları, hepsi veya herhangi biriyle ister kapalı oturum, ister kamuya açık panel düzenleyip tartışsın MSB, Genelkurmay, Beştepe, havuz medyası temsilcileri S-400 alımını. Bakalım ikna edebilecekler mi, yahut ikna olmayacaklar mı, bu adımın zorunlu olmayışı ve sakıncaları hakkında.

Peki 31 Temmuz’a kadarki şu son düzlükte dahi, S-400 alımından vazgeçmenin bedeli ne olabilir? Askeri açıdan bakarsak ilk başlık Idlip. Nitekim alım süreci işlerken dahi bir TSK gözlem noktası 35 adet havan mermisiyle hedef alındı, Suriye ordusunun hareketi da sürüyor. İki milyona yakın sivil Suriye’nin sınırimıza doğru süpürülmesi gündemde. Başka? Moskova için, liman imtiyazıyla birlikte Akkuyu, Türk Akımı doğal gaz petrol hattı zaten cepte. İlave bedel, ikili ticaret ilişkilerinde gelebilir. Öyleyse, vazgeçmeme ısrarı Rusya’nın ödettireceği bedelden değil, ABD’nin istenilenleri yapmamasından kaynaklanıyor. Nerede? Doğu Akdeniz ve Fırat’ın doğusu ilk akla gelenler.

Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin – Ekim 2017

Ekonomik açıdan çöküş anına yaklaşıyoruz. Tedavi yerine teselli, dönüp müdahale yerine öne kaçış, nedenlerle ilgilenme, tanı koymak yerine algı yönetimi, semptomları saklama yöntemiyle gidilecek yolun sonuna geldik. Ulusal ekonomiye ABD'nin bindireceği yük mü daha ağır olur, Rusya'nınki mi? "Kırk katır mı, kırk satır mı" demeyin, doğru yanıt ABD'ninki. Zira, batınca gideceğimiz kapı da IMF, IMF Vaşington'da. F-35 tedarik zincirinden dışlanacak, hatta aralarından bazıları belki iflasa dahi sürüklenebilecek savunma sanayi şirketlerimizin toplam kaybı on beş milyar ABD Doları düzeyinde. Süreç içinde edineceğimiz potansiyel teknik birikim kaybını saymıyorum dahi.

Diplomatik açıdan, sahi diplomasi diye bir şey vardı ya, olması gereken bu seçeneklerde bulunmaktan kurtulmak, kendimizi köşeye doğru boyamamaktı. ABD ile Rusya arasında, F-35 ile S-400 arasında seçim yapmaya zorlanmamış olmamız gerekirdi. Bu içine sürüklendiğimiz anın çevresinden şimdiye dolaşabilmiş olmalıydık. Hiç Moskova yahut Vaşington Büyükelçilerimizden, Dışişleri Siyasi Bakan Yardımcısından, girişimlerden, temaslardan, perde gerisinde yürüyen görüşme trafiğinden söz edildiğini duyuyor muyuz? Hayır.

Adını koyalım, S-400 alımı, örtülü bir Rusya darbesidir. Kremlin'de Rus Devlet Başkanı Putin'in kıs kıs güldüğüne emin olun. Putin için (de) 15 Temmuz askeri darbe girişimi adeta "Tanrı'nın bir lütfü" oldu. Rus uçağını düşürmek ve paraşütle atlamış pilotun havada katledilmesi, Rus Büyükelçi Karlov'un başkentimizin göbeğinde hem de bir polis memuru tarafından vahşice öldürülmesi nasıl ahiren hayallere dahi sığdırılmayacak karanlık olaylarsa, S-400 alımının da mantıkla, stratejiyle, teknolojiyle, diplomasiyle açıklaması yok. S-400 almak, içinde bulunduğumuz güç durumun koşullarını daha da zorlaştıracak. S-400 bataryalarının ülkemiz savunmasına dişe dokunur bir katkısı da olmayacak.

Buraya kadar üşenmeyip okuduysanız, maalesef boşa zaman harcadınız. Zira, bu yazının da S-400 alımı konusunda hiç bir etkisi olmayacak. Sayın Cumhurbaşkanı "alınacak demiyorum, alındı" dedi bile. Öyleyse, NATO ittifak üyeliğimizin sorgulanması TSK'nın yapısının köklerinden sarsılması demek olacak. Batı'yla olan mutsuz evliliğimiz de karşılıklı şiddetli geçimsizlik nedeniyle böylece sona erecek. Eh memlekette elhamdülillah herkes Amerikan düşmanı olduğuna göre, artık mitili arzu edildiği gibi Avrasya bozkırlarına atar, ebedi huzur ve mutluluğa kavuşuruz.

Nicedir iki sözde müttefik ABD ile Türkiye arasında bir ortak tehdit aranıyor, bulunamıyordu. Onun yerine süper ağır sıklet küresel güç ile orta sıklet bölgesel güç birbirlerinden tehdit algılamayı önceledi. Şimdi açık denizlere çıpasız sürüklenecek dış siyasetin maliyeti ne olacak, yaşayarak göreceğiz. Deneyimimiz, her daim mağdur tek adamın bu defa madurolaşarak kendini sağlama alma girişimi midir esasen, onu da yaşayarak belki anlayacağız.

S-400 ayartması ve Rus oyununun sınırları

Batılılar 2008'de Gürcistan'ı Güney Osetya ve Abhazya'ya karşı kışkırttıklarında, Ukrayna'da Neo-Faşist alternatifine oynadıklarında ve Rusya'nın müttefiki Suriye'de vekâlet savaşı başlattıklarında 'yeni Çar' Putin'in önlerine koyduğu 'Potemkin Köyleri' bu kez ziyadesiyle gerçekçiydi. Bunu idrak edemediler. Anladıklarında vakit geçti.

FEHİM TAŞTEKİN

Rusya'nın Suriye'deki savaşa müdahil olmasının ardından Orta Doğu genelindeki adımlarına dikkat kesilmek lazım. Aynı şey elbette siyasi profil fakiri ama bir yatırım-ticaret sarmaşığı Çin için de geçerli. Çinlilerden farklı olarak Rusların ilişkileri, siyasi gündemler içerdiği için ağıyarda kaşınıtı yapıyor. Bu süreçte Sergey Lavrov, Rusya milletler sahnesine caka satarak dönerken Rus diplomasinin tatlı-sert patronu olarak özel bir yere sahip. Belki bir Andrey Gromiko (efsane Sovyet Dışişleri Bakanı) değil ama Rusya Federasyonu Başkanı Vladimir Putin'in kararlılığını yansıttığı kadar devletin kapasite sorunlarının dayattığı esnekliği de barındırıyor. Mayınlı alanlarda ilişki kurtaran muğlaklık ve kaçış dilini de ustaca kullanıyor. Donald Trump'ın küf saçan diplomasi ekibinin karşısında Ruslar bu halleriyle bir hayli 'devletli' ve 'diplomatik'.

Amerikalılar şu sıralar Orta Doğu'yu yeniden dizayn etmeye matuf 'Yüzyılın Barış Planı' için bütün ağırlığını koyarken Ruslar da daha uzun vadeli ilişkiler manzumesi için koridorları aşındırıyor; bölgenin asıl patronunun Amerikalılar olduğunu teslim edip fincancı katırlarını ürkütmeden...

Diplomasi harmanından Garp cephesiyle rekabet edebilecek ölçekte bir ortaklık kaldırdıkları söylenemez. Ortada düşman çatlatacak bir durum yok. Ama çölün derinliklerine doğru bir ivme var.

Çin, Rusya ve Hindistan gibi farklı kutup başlarından kıvılcımlar alan yerel aktörlerin, arızalar veren Batı'yla ortaklık karşısında ilişkileri çeşitlendirme çabası Ruslara da alan açıyor.

Lavrov geçen hafta Katar, Suudi Arabistan, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri'ni (BAE) kapsayan bir bölge turuna imza attı. Belki somut neticelerle dönmedi. Fakat Ruslar böyle böyle büyük yarıklara giden küçük çizikler atıyor. Moskova Rus-Arap İşbirliği Forumu'nun beşinci toplantısı, Rus-Arap İş Konseyi'nin yedinci toplantısı ve Arabia-EXPO'nun dördüncü fuarına hazırlanıyor. Lavrov'un temaslarının karşılığının ne olacağını 8-10 Nisan'da düzenlenecek bu etkinliklerde göreceğiz.

Ruslar silah-savunma, madencilik ve tarım ürünlerine pazarlar yaratmanın yanı sıra nükleer enerji, ulaştırma, petrol ve doğalgazda ortak proje ve stratejiler geliştirmeye çalışıyor. Mısır ve Suudi Arabistan nükleer enerjide Rus alternatifine yakından bakıyor. Çin'in Tek Kuşak Tek Yol'u ile Suudilerin Vizyon 2030'u buluşma noktası ararken öne çıkan Arap Demiryolu projesi Rusları çöle çekiyor. Geçen yıl St. Petersburg Uluslararası Ekonomi Forumu'nda Rus Demiryolu şirketinin CEO'su projeye ilgilendiklerini duyurmuştu. Bu hat Suudi Arabistan, Bahreyn, Kuveyt, Umman, BAE ve (baypas edilmezse) Katar'ı birbirine bağlayacak. Belki geride Somali, ortada Suriye, Lübnan ve Ürdün'ü de içine alıp Kuzey Afrika'ya gerilecek. Hayal büyük!

Trump Suud-Emirlikler ikilisinin Katar'ın cezalandırma stratejisine arka çıkınca Doha yönetimi bir yandan Washington'ın desteğini tazelemek için kesenin ağzını açarken diğer yandan Rusya'yla yakınlaşmaya çalışıyor. Katar, Rusya'da 12 milyar dolar yatırım vaat etti. Katar Emiri Temim, Putin'i Doha'da ağırlamak için sabırsızlanıyor. Daveti alan Putin muhtemelen imza atacağı kayda değer projelerin olgunlaşmasını ve Katar'ın hasımlarını kızdırmayacak bir ortamın oluşmasını bekliyor.

Yemen savaşı ve İran'la hırlaşmalara paralel silahlanma yarışı tırmanırken Rusya da S-400'ün ayartıcı cazibesini kullanıyor. En fazla da komşuların kılıç bilemediği Katar S-400 ile ilgileniyor. Ruslar, ABD'nin hışmını çekmenin yanı sıra Suud-Emirlikler ikilisini kızdıracığından temkinli gidiyor. Şimdiden Körfez'deki ortaklarını yaptırımla tehdit eden Washington, S-400'de ısrar eden Türkiye'nin başına açacağı belaların diğerleri tarafından iyice görülmesini isteyecektir.

Burada yanılısamaya kapılmamak için şunun altı çizilmeli: Bölge ülkeleri ABD ve Avrupa ile ilişkilerinin düzeyini düşürmek eğiliminde değil. Araplar yeni denge arayışıyla Ruslara kapı aralasa da hiçbir şeyi altın tepside sunmuyor. En azından projelerin gerçekleşme oranının düşük olduğunu görüyoruz. Sözelimi 2015'te Suudilerin vaat ettiği 10 milyar dolarlık yatırımın dörtte biri gerçekleşti. Suudi Kralı Selman'ın Ekim 2017'de Moskova'da imzaladığı 14 anlaşma da yerinde sayıyor. BAE'in 2013'teki 7 milyar dolarlık yatırım vadinin beşte biri hayata geçti. Körfez'le toplam ticaret hacmi 2017'de 3.5 milyar dolarda kaldı. Rusya ve Türkiye'nin ticaret hacminin 2017'de 22 milyar dolar, 2018'de 25.5 milyar dolar olduğunu düşünürsek ortada abartılacak bir durum yok. Fakat ilişkinin ehemmiyeti bu rakamların ötesinde. Geleceğe oynayan bir yaklaşım söz konusu.

Ruslar öteden beri Orta Doğu'ya ekonomik ve stratejik önem atfediyor. Geçen yüzyılda ideolojik kutuplaşmalar Rusya'ya ortaklık fırsatları sundu. Batılı sömürgeye karşı yükselen Arap milliyetçiliği, sosyalist eğilimler, Nasirizm ve Baasçılık bir dönem Suriye, Irak, Mısır ve Yemen'de 'Sovyet muhabbi' bir ortam yarattı.

Bugün Soğuk Savaş farklı formlarda sürse de Rus dış politikasında ideolojik içerik sıfırlandı. İlişkilerin temelinde faydacı ve fırsatçı yaklaşımlarla nüfuz alanını genişletme, ABD'nin önünü kesme ve küresel oyunculuğunu hissettirme var.

Sovyetlerin yıkılışı sonrası Rusya içine girdiği büyük daralma, Çeçenya'daki iki savaş ve iç bütünlüğü tehdit eden başka faktörler yüzünden Orta Doğu'da büyük oynayacak durumda değildi. Ne zaman ki Kafkasya'da demir yumruğunun neticelerini aldı, artan petrol fiyatlarıyla önünü görebilir hale geldi, ülkenin varını yoğunu yok pahasına götüren bazı oligarkların belini kırdı ve arka bahçede Amerikan müdahalelerinin sonuç getiremeyeceğinden emin oldu

" Bugün Soğuk Savaş farklı formlarda sürse de Rus dış politikasında ideolojik içerik sıfırlandı. İlişkilerin temelinde faydacı ve fırsatçı yaklaşımlarla nüfuz alanını genişletme, ABD'nin önünü kesme ve küresel oyunculuğunu hissettirme var."

." Suriye'de şaşırtıcı meydan okumadan sonra 'sağlamcı' Rus siyaseti ne kadar değişir bilemiyoruz. İngilizlerin düşmanlığını çekmemek için 1901'de Kuveyt Emiri Mübarek el Sabah'ın himaye teklifini geri çeviren Ruslar bugün benzer fırsatları değerlendirmek için eskisi kadar mesafeli durur mu? Bildiğimiz şey; Suriye'de ezber bozuldu.."

işte o zaman Orta Doğu'yu yeniden yakın plana aldı. Fırsat pencere-leri açan Arap Baharı'nın başında tereddütler geçirse de ABD'nin hatalarını avantaja çevirdi.

Ayrıca Orta Doğu'ya el atarak Kiev'in kontrolünden çıkan Doğu Ukrayna, iltihak edilen Kırım, her daim 'isyan potansiyeli' taşıyan Kuzey Kafkasya, Gürcistan'a karşı tanıdığı Abhazya ve Osetya'dan dikkatleri uzaklaştırmış oldu.

Batılı uzmanlar uzun dönem Rusya'nın çevre siyasetini küçümse-mek için 'Potemkin Köyleri' analogisine başvurdu. Bu kavramsal-laştırma Çariçe İkinci Katerina'nın 1787'de sıradaki seferden önce gücünü göstermek için Avrupalı elçileri Kırım'a götürmesi üzerine kurulu. O vakit Kırım Valisi Grigori Potemkin bölgeyi nasıl ihya ettiklerini anlatacaktı ama köyler perişandı. O da göz boyamak için önceden askerlere çiftçi kıyafetleri giydirip sahte köyler inşa etmişti.

Batılılar 2008'de Gürcistan'ı Güney Osetya ve Abhazya'ya karşı kışkırttıklarında, Ukrayna'da Neo-Faşist alternatifine oynadıklarında ve Rusya'nın müttefikleri Suriye'de vekâlet savaşı başlattıklarında 'yeni Çar' Putin'in önlerine koyduğu 'Potemkin Köyleri' bu kez ziyadesiy-le gerçekçiydi. Bunu idrak edemediler. Anladıklarında vakit geçti.

Tekraren söylemek lazım; Rus siyaseti uluslararası sahneye gerçekçi dönüşüne rağmen 'patavatsız' ve 'umursamaz' olma lüksüne sahip değil. Belli sınırlar ve açmazlar dengesi yaklaşımaları zaruri kılıyor.

Evvla Ruslar dün İngilizlerin, bugün Amerikalıların Araplar için birincil tercih olduğunun farkında. Bu da Rusya'yı bütün arzularına rağmen daha temkinli hatta çekingen yapıyor. Sözelimi Amerika kendi müttefiklerine karşı dayatmacı olabiliyor. Gücünden mütevelli yanlı yapma lüksüne sahip. Kendi koruyucu kalkanını kıymetli ve zorunlu kılabilmek için İran korkusunu kul-lanıyor. Rusya komşular arası gerilimlerden istifade etse de birine karşı diğerini düşmanlaştırma siyasetinden uzak duruyor. Suudilere giderken İran'ı tehdit olarak resmetmiyor. Ya da İsrail'le iyi ilişki-ler geliştirirken dönüp Hizbullah ve Hamas'ı terörist ilan etmiyor. İsrail'i memnun etmek için Suriye'den Lübnan ve Filistin'den elini çekmesini istediği de oldu ama ne Şam'a sırtını döndü ne de Hizbul-lah ve Hamas'la diyalogu kesti.

Buna karşın Körfez'in kral ve şeyhlerine, "ABD, Hüsnü Mübarek örneğinde olduğu gibi müttefiklerini gözden çıkartır ama Rusya müttefiklerinin arkasında durur" mesajıyla yaklaşıyor.

Suriye'de şaşırtıcı meydan okumadan sonra 'sağlamcı' Rus siyaseti ne kadar değişir bilemiyoruz. İngilizlerin düşmanlığını çekmemek için 1901'de Kuveyt Emiri Mübarek el Sabah'ın himaye teklifini geri çeviren Ruslar bugün benzer fırsatları değerlendirmek için eskisi kadar mesafeli durur mu? Bildiğimiz şey; Suriye'de ezber bozuldu.

Neye seviniyoruz?

Doğu Akdeniz, Libya, Yüzyılın Planı, İran-ABD gerginliği gibi konularda neden net açıklamalar yok? Bu konular G-20 toplantısında konuşuldu mu? Konuşuldu ise Erdoğan örneğin "Yüzyılın Planı'nın" kabul edilemez olduğunu Trump'ın yüzüne söyledi mi? Yoksa S-400 konuşulurken tatsızlık olmasın diye sessiz mi kaldı?

MUSA ÖZUĞURLU

Cumhurbaşkanı Erdoğan Japonya yolculuğu öncesinde “Trump’tan yaptırım olacağı izlenimi almadığını” belirtmişti.

“Enkaz devraldık” edebiyatını sık sık kullanan Trump da Japonya’da “suç Patriot vermeyen Obama’da, Erdoğan’ı anlıyorum” minvalinde sözler sarf etti.

Erdoğan’ın Japonya sonrası açıklamalarından da ABD ile S 400-F 35 krizinin tatlı tatlı çözüleceğine olan inancının devam ettiği anlaşılıyor. Erdoğan Trump’tan “yaptırım sözünü duymadığını” belirtiyor. Peki olmayacağına dair söz duydu mu? Hatırlayalım Trump 17 Mayıs 2017’de Beyaz Saray’da yapılan görüşmede “Türkiye ile hiç olmadığı kadar yakınınız” demiş ama Türkiye’nin tüm itirazlarına rağmen ABD YPG’ye silah sevkiyatına devam etmişti.

Trump’ın bugün “Suç Erdoğan’da değil” diyerek empati yapması da soğuk Amerikan ironisi olsa gerek. Daha düne kadar ABD çeşitli düzeylerde ekonomi, yatırım gibi kalemleri de sayarak yaptırım tehdidinde bulunuyordu.

Erdoğan ve Trump’tan gelen açıklamalar sonrası sevinmek için erken değil mi? ABD’de başkanlar keyfi kararlar alabiliyorsa evet. Ama ABD’de başkan tek kişilik yönetimden çok “müesseseler arası sinerjiyi yöneten ve bunu bu müesseselerin raporlarına göre yapan” bir pozisyonda. Alınacak bir kararın Kongre’si, bin bir komitesi, CIA’si, Dışişleri Bakanlığı, Ulusal Güvenlik Komitesi, Savunma Bakanlığı gibi ortakları var.

Eğer Erdoğan “S-400 meselesini parçalara ayırıp bölelim, yavaş yavaş eritelim, bu arada Partiot’ları, F 35’leri, Boeing’leri ve dahi bize satacak başka neyiniz varsa alalım, parasını ödeyelim, siz de kârlı çıkın biz de” demişse, Trump da daha önce Katar’a yaptığı gibi alışverişi kabul eder ve bu satışların ABD ulusal çıkarları için elzem olduğu konusunda müesseseleri ikna edebilirse ne ala. Bu durumda Erdoğan anılan kalemlelerin hepsini kullanabilecek ama S 400’ler operasyonel olacak mı belli değil.

Ama ya ABD’nin Trump gibi empatiden anlamayan, babasını dahi tanımayan müesseseleri “zinhar olmaz” derse ne olacak? Erdoğan birçok iç ve dış meselede zaman zaman başvurduğu “zamanı gelince düşünürüz” politikasını mı devreye sokacak?

Aynı durum Suriye’de ısrarla istenen tampon bölge için de geçerli. Tampon bölge konusunda James Jeffrey’in yaptığı son açıklamalar da sevinçle karşılandı. Bu açıklamalarla eş zamanlı olarak ABD önderliğindeki Koalisyonu oluşturan bazı ülkelerin Suriye’ye asker gönderebileceği öne sürüldü.

“Eğer Erdoğan “S-400 meselesini parçalara ayırıp bölelim, yavaş yavaş eritelim, bu arada Partiot’ları, F 35’leri, Boeing’leri ve dahi bize satacak başka neyiniz varsa alalım, parasını ödeyelim, siz de kârlı çıkın biz de” demişse, Trump da daha önce Katar’a yaptığı gibi alışverişi kabul eder ve bu satışların ABD ulusal çıkarları için elzem olduğu konusunda müesseseleri ikna edebilirse ne ala. Bu durumda Erdoğan anılan kalemlelerin hepsini kullanabilecek ama S 400’ler operasyonel olacak mı belli değil..”

Erdoğan ise tampon bölge isteği ile ilgili açıklamalarını daha da somutlaştırdı ve zaten önceden düşünülen “mültecileri tampon bölgeye yerleştirme ve bu bölgelere TOKİ tarafından toplu konut inşasını” yeniden gündeme getirdi.

Hesapta bir taş ile çok kuş vuracağız: Mültecilerden kurtulacağız. Bu bölgelere yerleştireceğimiz mülteciler sayesinde topraklarımızı Akdeniz’den Irak’a kadar Suriye topraklarına doğru fiili olarak genişleteceğiz, Suriye yönetimine her zaman alternatif olacak politik bir topluluğu hazır tutacağız, Suriye Kürtleri ile Türkiye Kürtlerinin coğrafi bağlarını koparacağız, TOKİ vasıtası ile konut satışından bütçeyi doğrultacağız.

Sanki Konya’dan bahsediyoruz. Bir başka ülkenin topraklarında bu ülkeden çıkmalarında büyük pay sahibi olduğumuz mültecilere mahalle beğeniyoruz. Bu arada Suriye’nin egemen bir ülke olduğunu, yönetimin de bu toprakların sahibi olan halkın da bu durumu kabul etmeyeceğini, oraya yerleştirilmek istenen mültecilerin kendi ülkelerindeki diğer yerlerde mülklerinin olduğunu, demografinin tamamen bozulacağını, halk arasında gerginliklerin, çatışmaların olabileceğini unutacağız.

Eğer bazı Koalisyon ortakları gerçekten o bölgelere asker yerleştirecekse bu ülkeler ile bundan sonra komşu olma olasılığı da cabası.

Bu iki meselede (S-400 ve tampon bölge) olasılıklar düşünülmeden atılan adımlar ya da yapılan memnuniyet açıklamaları yukarıda sıralamaya çalıştığımız nedenlerle gerçekçi görünmüyor.

Bu arada Doğu Akdeniz, Libya, Yüzyılın Planı, İran-ABD gerginliği gibi konularda neden net açıklamalar yok? Bu konular G-20 toplantısında konuşuldu mu? Konuşuldu ise Erdoğan’ın örneğin “Yüzyılın Planı’nın” kabul edilemez olduğunu Trump’ın yüzüne söyledi mi? Yoksa S-400 konuşulurken tatsızlık olmasın diye sessiz mi kaldı? Ama hakkını yemeyelim Kuzey Suriye’ye yerleşmeye çalışan Macron’a “sen Doğu Akdeniz konusunda konuşamazsın” demiş.

Önümüzde yaklaşık bir aylık bir süre ve yüz yüze konuşurken başka, “gözden ırak olunca” başka konuşulduğuna dair çok sayıda örnek var. Eğer ABD yönetimi S-400 konusunda geri adım atarsa Erdoğan’ın Trump’a hangi tavizleri verdiği konusu üzerine yoğunlaşmak gerekecek. Babadan tüccar Trump’ın “empatisinin” ardında mutlaka bir hesap olmalı. Bu hesabın ne olduğu yakında ortaya çıkar.

Eksen siyasetinin yapısal sınırları

ABD ile doğrudan S-400 alımı üzerinden ve yine ABD ve AB ile Doğu Akdeniz'deki hidrokarbon aramaları üzerinden zıtlaşan Türkiye'nin eksen siyaseti üzerinden yürüttüğü dış politikasının yapısal (teknolojik ve iktisadi) sınırları olduğunun altını çizmek gerekiyor. Suriye'de, bir yanda İdlib'te Astana süreci üzerinden Rusya, İran ve Suriye, diğer yanda Suriye Demokratik Güçleri'yle ilişkilerini koparmayı reddeden ABD tarafından sıkıştırılan Türkiye'nin hem S-400 sistemini satın alıp hem de F-35 projesinin bir parçası olmaya devam etmesi mümkün değil gibi gözükmemekte.

SEDAT YILMAZ / YAHYA M. MADRA

Türkiye'nin ABD ve Rusya ilişkilerinde denge oluşturamadığı ve bir sorun olarak karşısında duran S-400 savunma sistemine ilişkin gelişmeleri "şirket-devlet" bağlamında ve onun sermayenin kurumsal alanında ördüğü ilişkiler ağının ekonomi politiği içinden irdelemeye çalışacağız. Yazının amacı Türkiye'nin NATO'dan vazgeçip, Batı'dan kopmasının önündeki önemli engellerden birinin savunma sanayiinin hem teknolojik hem de iktisadi olarak örgütleniş biçimi olduğu önerisinin içini biraz doldurmaya çalışmak ve tartışmaya açmak. Türkiye'nin savunma sanayii stratejisi, bu stratejinin NATO ile olan ilişkisi ve savunma sanayisinde yükselen sermaye ve iktidar ilişkisi irdeleneceğimiz konular olacak.

ŞİRKET-DEVLET

2017'deki referandum ile geçilen Cumhurbaşkanlığı rejiminin ekonomik ideolojisi devleti Cumhurbaşkanının egemenliğindeki bir şirket olarak tasarlıyor. Devletin kurumsal bedenini oluşturan tüm bakanlıklar, kurullar ve kuruluşların hepsini istisnasız kendi denetimi altında toplayan Cumhurbaşkanlığı rejimi, devleti bir "şirket-devlet" olarak yeniden düzenlemeye çalışıyor. [Düşe kalka sürdürülen](#) bu merkezileşme süreci içinde 2002 Krizi sonrası "Derviş" reformları çerçevesinde oluşturulan başta Merkez Bankası olmak üzere bağımsız olarak işlemesi gereken tüm düzenleyici kurum ve kurullar Cumhurbaşkanlığının denetimi altında toplanıyor. En son, 2016 yılında bir A.Ş. olarak kurulan Varlık Fonu, işlevsiz ve müphem ilk iki yılın ardından Eylül 2018 yılında doğrudan Cumhurbaşkanlığına bağlandı: [Erdoğan yönetim kurulu başkanı olurken, damadı Hazine ve Maliye Bakanı Berat Albayrak da yönetim kurulu başkan vekili olarak atandı.](#)

"Devleti bir şirket olarak yöneteceğiz." Kuşkusuz burada iktisadi bir etkinlik iddiası var: [Hantal bir bürokrasi olarak değil, etkin bir şirket gibi yöneteceğiz iddiası.](#) Bu iddianın altındaki ideoloji, ya da siyasi teoloji, kapitalist modernite altında egemenliğin meşruiyetini iktisadi ehliyet ve etkinlikten aldığı önermesidir. "Şirket devlet" derken kastedilen buradan çıkan ama bunun ötesine geçen bir durum. Daha önce kendini iktisadi alanın karşısında, toplumsal ve siyasi hakların koruyucusu, bürokratik ve tarafsız bir alan olarak sunan devlet bu yeni dönemde çok daha net bir şekilde kendini iktisadi bir kuruluş (Türkiye A.Ş.) ve Cumhurbaşkanlığı makamını da bu şirketin başındaki bir CEO'luk makamı olarak kurguluyor, tanımlıyor. (Burada ne kapitalist şirketlerin etkin işlediği varsayımını ne de devletin şirket gibi işletilmesinin işlevlerini daha etkin bir şekilde yerine getire-

" "Şirket devlet" derken kastedilen buradan çıkan ama bunun ötesine geçen bir durum. Daha önce kendini iktisadi alanın karşısında, toplumsal ve siyasi hakların koruyucusu, bürokratik ve tarafsız bir alan olarak sunan devlet bu yeni dönemde çok daha net bir şekilde kendini iktisadi bir kuruluş (Türkiye A.Ş.) ve Cumhurbaşkanlığı makamını da bu şirketin başındaki bir CEO'luk makamı olarak kurguluyor, tanımlıyor.."

ceği iddiasını zaman darlığından ayrıntılı sorgulamıyoruz. Ama yine de kısaca belirtelim: Kapitalist şirketlerin her zaman iktisat ideolojisinin vazettiği “etkinlik” kriterlerine göre faaliyet gösterdiklerini iddia etmenin imkânsız olmasının ötesinde, iktisat ideolojisinin “etkinlik” kriterlerinin ayrıca tartışılması ve sorgulanmasını eleştirel düşüncenin bir gereği olarak görüyoruz.)

Bu yeni “şirket-devlet” modelinin soykütüğü 12 Eylül 1980 darbesine ve Özal’ın darbe rejimi altında yaptığı neoliberal düzenlemelere kadar izlenebilir. Hatta daha ileri giderek, devleti, onun zaten sermaye ile yapısal olarak ilişki içinde olduğunu anımsatarak, sermayenin toplum üzerindeki iktidarını düzenleyen ideolojik ve baskıcı aygıtların oluşturduğu ve toplumun tamamını kapsama iddiasında olan (ya da daha doğrusu kimin toplumun bir parçası olduğunu kimin olmadığını belirleyen) bir bütün olarak da tarif edebiliriz. Ve evet, etkin ve müdahaleci devlet yeni bir kavram değil. Örneğin, Büyük Buhran sonrasında özellikle ABD ve Avrupa oluşun (daha sonra kalkınmacı devlet kurgusu altında Latin Amerika, Ortadoğu, ve Doğu Asya’ya yayılan) devlet-sermaye-toplum üçgeninin kurgusu, en azından söylemsel düzeyde devlet’i sermaye ve topluma (emek) eşit mesafede tutmaktaydı. “Yeni Mutabakat” aslında sermaye ve emek arasında, devletin tarafsız vesayetini gerçekleştiren bir mutabakat olarak kurgulanmıştı. Kuşkusuz bu söylemsel tarafsızlık yapısal bir tarafsızlığa ya da özerkliğe işaret etmiyor. Tam tersine, tüm tarihsel arka planı ile birlikte düşünüldüğünde kapitalist-modernite, en azından sömürgeci merkantilizm döneminden beri, sermayenin yeniden üretim döngüsü ile (siyasi) egemenliğin inşası süreçlerinin birbirine tutunarak, birbirini var ederek, birbiriyle iç içe geçerek yoğrulduğu bir oluşum. Bu anlamda her zaman modern ulus-devlet’ten değil, “ulus-devlet-sermaye”den bahsetmemiz gerekiyor.

Peki öyleyse “şirket-devlet” modelinde yeni olan ne? Öncelikle bu model, kendini açık açık sermayenin alanının içinde kurguluyor. Daha da önemlisi, bu model iktidara (yani devlet başkanına) sermaye fraksiyonları arasındaki ilişkileri idare etme ve eşgüdümünü sağlamanın ötesinde, şirket-devletin merkezinde olduğu bir sermaye ağı oluşturmak ve bu ağı yönetmek gibi bir görev vermesi. Bu açıdan bu model meşruiyetini iktisadi alandaki başarısından almakla yetinmiyor, aynı zaman da sermayenin mülkiyet bileşimini kendi denetleyeceği bir şekilde yeniden tasarlamaya çalışıyor. Bir başka açıdan bakılırsa bu yeni sağ popülist liderler (Erdoğan, Modi, Bolsonaro vs.) “[40 yıllık uzun bir neoliberal eleştiri ve yamyamlığın ardından şirketleşmiş ulus-devletin karkasının kayımlığını yapıyorlar](#)” diyebiliriz.

“Peki öyleyse “şirket-devlet” modelinde yeni olan ne? Öncelikle bu model, kendini açık açık sermayenin alanının içinde kurguluyor. Daha da önemlisi, bu model iktidara sermaye fraksiyonları arasındaki ilişkileri idare etme ve eşgüdümünü sağlamanın ötesinde, şirket-devletin merkezinde olduğu bir sermaye ağı oluşturmak ve bu ağı yönetmek gibi bir görev vermesi. Bu açıdan bu model meşruiyetini iktisadi alandaki başarısından almakla yetinmiyor, aynı zaman da sermayenin mülkiyet bileşimini kendi denetleyeceği bir şekilde yeniden tasarlamaya çalışıyor..”

“ 2008 krizinin açtığı alanda enerji toplayan küresel ayaklanma dalgasının bir parçası olan Arap Baharı, 2012’ye gelindiğinde Suriye sahasında gerçekleşen bir Ortadoğu İç Savaşına dönüştü. Aslında buna iç savaş demek ne kadar doğru ayrı bir tartışma konusu, keza yaşanan hem küresel ve bölgesel güçlerin sahadaki vekilleri üzerinden yürüttüğü hem de sahadaki aktörlerin küresel ve bölgesel güçleri kullanarak birbirleriyle mücadele ettiği bir savaş.. ”

JEOPOLİTİK GÜNDEM

Kuşkusuz, bu modelin daha erken çeşitlemeleri Rusya’da Putin’de, İtalya’da Berlusconi’de ve Fransa’da Sarkozy’de ve hatta bir konuşmasında kendini açık açık bir CEO’ye benzeten Obama’nın kanun hükmünde kararnamelere dayanan iktidarında da gördük. Ancak bugünkü küresel bağlam farklı. İktisadî milliyetçiliğin egemen iktisat ideolojisi olma iddiasını yenilediği bir döneme denk geliyor bu modelin küresel yükselişi. Küresel finansal likidite 2008 sonrasındaki döneme nazaran çok daha daralmış durumda, ekolojik kriz ve onun yarattığı toplumsal çalkantılar artan göç dalgalarına neden oluyor, kaynak savaşları çok daha keskin bir hal almaya başlıyor. Bir zamanlar Çin ve Rusya ile sınırlı olan iktisadi milliyetçilik ve neo-merkantilist politikalar şimdi artık Trump idaresi altındaki ABD tarafından bile uygulanmaya başlamış durumda.

Hakkını vermek gerekiyor. Erdoğan rejimi kendini neoliberal küreselciliğin sonrasına, artık kaba hatlarıyla belirlenmeye başlayan şirket-devletler arası neo-merkantilist rekabet dönemine herkesten önce hazırlamaya başladı. Aslında küresel ekonomiyi neoliberal küreselci oydaşmadan neo-merkantilist jeopolitik rekabet sahasına dönüştüren dinamiklerin ilk ipuçlarını Ortadoğu’da vermiş olmasının da Erdoğan’ın kendini bulduğu bu “öncü” konumunu açıklaması mümkün. 2008 krizinin açtığı alanda enerji toplayan küresel ayaklanma dalgasının bir parçası olan Arap Baharı, 2012’ye gelindiğinde Suriye sahasında gerçekleşen bir Ortadoğu İç Savaşına dönüştü. Aslında buna iç savaş demek ne kadar doğru ayrı bir tartışma konusu, keza yaşanan hem küresel ve bölgesel güçlerin sahadaki vekilleri üzerinden yürüttüğü hem de sahadaki aktörlerin küresel ve bölgesel güçleri kullanarak birbirleriyle mücadele ettiği bir savaş. Savaşa ABD ve Suudi Arabistan’la aynı safta giren Türkiye kendini Rusya ve İran’la Astana sürecinin bir parçası olarak buldu. Suriye’de ABD ile arası açılan Türkiye, bugün geldiği noktada kendisini Kıbrıs’ın güneyi, Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon arama sahası üzerinde ABD ve AB’nin karşısında buluverdi.

2015’ten itibaren ekonomik krizin kaçınılmaz bir hale geldiğini ve 2002’den beri büyümenin lokomotifliğini yapan inşaat-altyapı-finans üçgeninde yolun sonuna geldiğini yavaş yavaş anlayan Erdoğan ve AKP iktidarı, yeni dönemde yatırımlarını [silah ve savunma sanayine, telekomünikasyon ve enerji yatırımlarına yönlendirmeye başladı](#). Bu alanların öncelenmesi, [Türkiye’nin ABD-Avrupa ekseninden kopmasını mümkün kılacak yerli bir “askeri-endüstriyel” kompleksi yaratma gerekliliği saptamasına](#) dayandırılıyor. Erdoğan, Haziran 2015 seçimleri sonrasında ittifak yaptığı Avrasyacı kanadın [“2012-2023](#)

[doktrini](#)”ni söylem seviyesinde tamamen sahiplenmiş görünüyor.

Kuşkusuz, burada imaj ve gerçeklik arasında bir aç olduğunu anımsatmak lazım. Emperyalizm-karşıtı görünmekle birlikte bölgesel emperyal arzuları da kaşıyan söylemleri ile Gezi Ayaklanması sonrası Erdoğan’ın başdanışmanı olan Yiğit Bulut, Cemil Ertem vb. popüler-iktisatçılar; televizyonlarda Suriye’deki ve bölgedeki jeopolitik gelişmeleri emperyal ve genişlemeci ihtirasları pompalayarak saatlerce yorumlayan, eski asker, yeni güvenlik danışmanı tipler; ve gazetelerde Türkiye’nin haberden habere daha da çok [“bağımsızlaşan” ve “etkinleşen” savunma sanayisine övgüler düzen “merkez” ve “yandaş” medya](#), “askeri-endüstriyel” kompleksinin herhalde uzman ve halka ilişkileri ayağı olarak işlev görmeye başladı.

Bu değerlendirme yazısının amacı savunma sanayi bağlamında “şirket-devlet” modelinin Atlantik ekseninden Avrasya eksenine doğru bir kayma gerçekleştirme iddiasının (ya da tehditinin) ne kadar gerçekçi olduğunu sorgulamak.

SAVUNMA SANAYİNDE BEŞİNCİ DÖNEM: BEKLENTİLER

Türk savunma sanayii, yapısal özellikleri ve nitelik bakımından resmi kaynaklarca dört döneme ayrılır. Birinci dönem cumhuriyetin ilk yıllarına karşılık gelen (1923-1951), ikinci dönem Türkiye’nin NATO’ya girmesi ve Kıbrıs işgali (1952-1973), üçüncü dönem Kıbrıs sonrası yeniden yapılanma olarak tarif edilen (1974-1984) yılları olurken, dördüncü dönem ise Savunma Sanayi Müsteşarlığı’nın dönemin ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlendiği yıllar (1985-2016) olarak belirtilir. 2016 yılında yaşanan askeri kalkışma, ilan edilen OHAL ve sonrası gelişmeler için beşinci dönemin başlangıcı yanlış bir tanımlama olmaz. Bu süreçte çıkarılan [696 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’yle \(KHK\) Savunma Sanayii Müsteşarlığı Cumhurbaşkanlığı’na](#) bağlandı.

Bugün AKP iktidarının sıklıkla dile getirdiği “yerli ve milli” savunma sanayinin temelleri aslında [1980’lerde](#) oluşturuluyor. “Modern bir savunma sanayiinin geliştirilmesi ve Türk Silahlı Kuvvetleri’nin modernizasyonunun sağlanması” şeklinde çerçevelenen bu 2017-2021 dönemi kapsayacak bu beşinci dönem, “etkinlik,” “verimlilik,” “ar-ge,” “insan kaynakları” ve “kurumsal yönetim” gibi neoliberal işletme ideolojisinden devşirme kavramlarla dört ana [“stratejik alan”](#) belirliyor. Bu strateji kapsamında

.” Bugün AKP iktidarının sıklıkla dile getirdiği “yerli ve milli” savunma sanayinin temelleri aslında [1980’lerde](#) oluşturuluyor. “Modern bir savunma sanayiinin geliştirilmesi ve Türk Silahlı Kuvvetleri’nin modernizasyonunun sağlanması” şeklinde çerçevelenen bu 2017-2021 dönemi kapsayacak bu beşinci dönem, “etkinlik,” “verimlilik,” “ar-ge,” “insan kaynakları” ve “kurumsal yönetim” gibi neoliberal işletme ideolojisinden devşirme kavramlarla dört ana [“stratejik alan”](#) belirliyor..”

geliştirilen savunma ürünlerinin hem Türkiye’yi uluslararası bağımlılıktan kurtarması hem de gittikçe büyüyen savaş sanayisinde pazar kapması beklenmekte.

Savunma Sanayii Başkanlığı Uluslararası İşbirliği Daire Başkanı Murat Ceran, [Teknokent Savunma Sanayii Kümelenmesi \(TSSK\) tarafından düzenlenen “Proje Pazarı” etkinliğinde](#), büyüyen sektörün karlılığına ve iştah kabartan cirosuna dikkat çekiyor. Dünyada yıllık 100 milyar doları bulan ekipman ihracat pazarında Türk şirketlerinin büyüme potansiyelinin olduğunu hatırlatıyor ve Türk savunma ve havacılık sanayisinin ihracat performansının her yıl ortalama yüzde 8-10 büyüme gösterip 2 milyar doları geçtiğini anımsatıyor. Savunma sanayinin 2021 stratejisi ile AKP iktidarının 2023 hedefinin aynı doğrultuda gittiğini ve her ikisinin de bu alanda 25 Milyar Dolarlık bir ihracat hedefi olduğunu hatırlatalım.

Türkiye’nin SIPRI’nin derlediği [2018 uluslararası silah ticareti endeksinde](#) hem alıcı hem de satıcı sıralamalarında 13. sırada olduğunu anımsatalım (bkz. Tablo 1). Türkiye toplam silah ve savunma malzemeleri ithalatının %2.5 gerçekleştirirken, ihracatın % 1.3’ünü gerçekleştirmekte. Türkiye’nin silah ve savunma sanayi malzemeleri (uçaklar, hava savunma sistemleri, zırhlı araçlar, füzeler, motorlar, deniz silahları ve sensörler) ithal ettiği ülkelerin (Güney Kore hariç) hepsi NATO ülkeleri (başta ABD, ama hemen ardından İspanya ve İtalya) (bkz. Tablo 2 ve 3). Türkiye’nin ihracatının ürün örüntüsü ithalata nazaran daha düşük katma değere dayanan ve gene ara-mal ithalatına dayanan ürünlerden oluşuyor (zırhlı araçlar, füzeler, sensörler ve gemiler) (bkz. Tablo 3). 2018’de jeopolitik sarsıntılardan dolayı kaybedilen en büyük pazar dünyanın en büyük silah ithalatçısı olan Suudi Arabistan (bkz. Tablo 1 ve 2). Bu veriler bize Türkiye’nin savunma sanayisinin ihracata yöneldiği kalemlerde bile ithalata bağımlı olduğunu gösteriyor.

BAĞIMLILIĞIN YAPISAL NİTELİĞİ

Bu bağımlılığın yapısal niteliğini daha iyi anlayabilmek için Türkiye’nin savunma sanayisinde etkin olan kamu ve özel şirketlerin yapısına ve ilişkide olduğu uluslararası şirketlerle olan bağımlılığını incelemek gerekiyor. Mustafa Sönmez, savunma sanayideki “millileşme” sürecini 1970lerden başlayarak ele alarak [üç ana aktör](#) üzerinden sıralıyor. Bunlardan birincisi özel sektör, ikincisi kamu kurumları (MKEK, tersaneler vb.), üçüncüsü ve en önemlisi ise [Türk Silahlı Kuvvetlerini Güçlendirme Vakfı](#)’nın iştirakleridir. Vakfın iştirakleri ASELSAN, TUSAŞ/TAI, HAVELSAN, ROKETSAN, ASPILSAN ve İŞBİR’dir. Bunlardan ASELSAN (2017’de 61. sırada) ve TUSAŞ/TAI (2017’de 70. sırada) gene

SIPRI'ye göre [dünyanın en büyük 100 savunma sanayii şirketi](#) arasında yer almaktadır. Azınlık payına sahip olduğu 8 iştiraki ise, TAPASAN, TÜRKTIPTAN, Netaş, Ditaş, Mercedes Benz Türk, TEI, HEAŞ ve HTR'dir. Bağlı ortaklıkların paylarından dolayı 4 dolaylı bağlı ortaklık ise STM, MİKES, EHSİM ve ESDAŞ'tır. Yine Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu (MKEK) 10 fabrika 6 bin personelle silah endüstrisinin önemli aktörlerindedir.

Yerleşme sürecine 1995 yılında daha fazla önem atfedilmeye başlandı ancak asıl güç kaydırması AKP iktidarıyla hızlanıyor. Bu dönemde kamu firmalarına artık özel kesim de çok daha net bir şekilde eklenmeye başlıyor. Sektörün büyükleri arasında Koç Grubu, Nurol, BMC, Netaş, Turbojet, Kale Havacılık bulunurken, Cumhurbaşkanının aile dostları ve dönürlerinin ([Albayrak Grubu](#), [Katmerciler](#), [Bayrak Grubu vb.](#)) bu sürece katılımıyla paydaşlar artıyor.

Hava araçları Bayrak Makina, Büyükmıhçı, Kalekalıp arasında pay ediliyor. Pastanın büyüğünü ise Bayrak grubu alıyor. Kara araçlarında Otokar, BMC, HEMA ve Nurol büyük pastayı kapıyor. Deniz araçları, RMK, DEARSAN, Sedef, Yonca-Onuk, İstanbul Denizcilik, A.D.İ.K – Anadolu Tersanesi arasında pay ediliyor. Elektronik yazılım da ise, Gate, Milsoft, Savronik, SDT, Vestel Savunma, Koç Sistem, Meteksan Savunma, C2TECH, Kaletron, Yüksek Teknoloji, Altay, BTT Ltd., Fotomiks varlık göstermekte. Roket, füze ve mühimmatta ise, Barış, Kalekalıp, TİSAŞ, GİRSAN, Sarsılmaz, Samsun Yurt Savunma Sanayi ve Ticaret A.Ş faaliyet göstermekte. Lojistik – askeri giyim konusunda ise, Yakupoğlu, Öztiryakiler, Target, ÖZTEK, TEKSAV, ANEL, Megateknik önemli paylar almakta.

Ancak bu süreç teknolojik donanım eksikliği, yeterli nitelikli eleman açığı, sermaye yetersizliği, uluslararası silah ticaretini kısıtlayan anlaşmalar, yabancı şirketlerle rekabetin güçlüğü gibi nedenlerle kendini [dışa bağımlılıktan kurtarmamakta](#). Dolayısıyla tüm bu şirketler uluslararası tekelci firmalara eklenmek durumunda kalıyorlar. Bu şirketlerin başında ise ABD, Almanya ve Avrupa Birliği üyesi ülkeler gibi batılı şirketler gelmektedir. Yukarıda sıralanan kamu ve özel şirketlerin tamamı ABD devi [Lockheed Martin](#), [Boeing](#), İngiltere'nin [BAE Systems firması](#), AB firması [Airbus](#) ve İtalya menşeli [Leonardo-Fimmeccanica](#)'ya tedarikçisi olarak çalışmaktalar.

Savunma sanayi araştırmacısı Turan Oğuz, bir sosyal medya paylaşımında, BMC Power Genel Müdür Yardımcısı Dr. Mehmet Demiroğlu'na ait sözleri aktarırken aslında [Türk şirketlerinin bağımlılığını](#) ve gayri-milliliğini özetliyor: “BMC Power Genel Müdür Yardımcısı Dr. Mehmet De-

” ...Ancak bu süreç teknolojik donanım eksikliği, yeterli nitelikli eleman açığı, sermaye yetersizliği, uluslararası silah ticaretini kısıtlayan anlaşmalar, yabancı şirketlerle rekabetin güçlüğü gibi nedenlerle kendini [dışa bağımlılıktan kurtarmamakta](#). Dolayısıyla tüm bu şirketler uluslararası tekelci firmalara eklenmek durumunda kalıyorlar. Bu şirketlerin başında ise ABD, Almanya ve Avrupa Birliği üyesi ülkeler gibi batılı şirketler gelmektedir. ”

“Savunma sanayii için beşinci dönem tanımı yaptık. Dolayısıyla dar anlamıyla “silah sanayisi” yıllar içinde havacılık ve uzay sanayilerini de içine alarak ve telekomünikasyon alanına taşarak tanımını genişletti. Ama hala sektörü ayakta tutan esas müşteri, devletin kendisidir. Özellikle silahlı kuvvetler ve iç güvenlik esaslı müşteri olunca “Şirket-devlet” modeline geçmiş yeni Türkiye’de politik tutum belirleyici oluyor. Erdoğan ve ailesinin bu sektörle ilişkisi hükümetin politikalarını yakından belirler hale geldi..”

miroğlu: Üretime başladıktan yaklaşık 10 yıl sonra bugün, KİRPİ’nin; motoru ABD, transmisyonu ABD, dingilleri ABD, 4×4 dişli grubu Avusturya, zırhı Almanya veya İsveç ürünü. Önemli olan işimizi görmesi.” Dolayısıyla pazar payı ve üretim şekli itibarıyla bu bağımlılık ve eklemleme hali Türkiye’nin Atlantik ekseninden keskin bir kopuşu göze alamayacak kadar derindir.

Zaten hükümet de bu gerçeğin farkında gibi gözükmekte. Savunma Sanayii Müsteşarlığı’nın yukarıda değinilen stratejik planında dönemin Savunma Bakanı Fikri Işık, Türkiye’nin dış paydaşlarının NATO eksenli batı olduğunu hatırlattıktan sonra, “ülkemin dünyada savunma sanayii alanında söz sahibi, teknolojik üstünlüğe sahip, küresel bir oyuncu olma hedefine yönelik, bu alanın tüm paydaşları ile koordinasyon içerisinde çalışıp geniş bir sanayi tabanına yayılım sağlayarak amaç ve hedeflerimize ulaşacağımıza yürekten inanıyorum” diye belirtiyor. Tarihi süreç gösteriyor ki Türkiye NATO eksenli batı bağımlılığı ve stratejik ilişkisi çok derin ve koparılması hiç de kolay değil.

MÜŞTERİ OLARAK ŞİRKET-DEVLET VE NATO

Bu bağımlılık ilişkisini bir de büyüyen pazar ve Erdoğan’ın birebir irtibatla olduğu sermaye grupları ve bu grupların batı şirketlerle altına imza attığı sözleşmeler üzerinden irdeleyelim. Savunma sanayii için beşinci dönem tanımı yaptık. Dolayısıyla dar anlamıyla “silah sanayisi” yıllar içinde havacılık ve uzay sanayilerini de içine alarak ve telekomünikasyon alanına taşarak tanımını genişletti. Ama hala sektörü ayakta tutan esas müşteri, devletin kendisidir. Özellikle silahlı kuvvetler ve iç güvenlik esaslı müşteri olunca “Şirket-devlet” modeline geçmiş yeni Türkiye’de politik tutum belirleyici oluyor. Erdoğan ve ailesinin bu sektörle ilişkisi hükümetin politikalarını yakından belirler hale geldi. Zira “Tek adam”lığın ilan edildiği sürede 100 günlük eylem planı açıklayan Erdoğan, ileri sürdüğü [400 projeden 48’i](#) savunma sanayisine yönelikti. [Beka ve “terörle mücadele”](#) örtüsüyle örtülen [rant ve kayırma ekonomisinin gözdesi](#) artık silah endüstrisidir. Erdoğan’ın tüm yönetim kadrosu da bu konuda [ulusal ve uluslararası diplomasi](#) yürütmektedir.

Batı menşeli silah üreticilerine eklemleme olan Türk savunma sanayinin tüm ekipmanları da NATO’nu uygunluk ve olurluğu göz önünde bulundurduğu gibi [yıllık 3.5 Milyar Euro’luk ihale açan kurumdan pay kapmayı da ihmal etmiyor. Şu ana kadar 16 şirket NATO’yla sözleşme yaptığı ve çalıştığı bilinmektedir.](#)

NATO’yla sözleşme veya batılı şirketlerle çalışmak başlı

başına dönüşü zor yükümlülükler getirmektedir. NATO'nun ortak finanse edilen projeleri (ki Türk firmaları sürekli finans sıkıntısı yaşar), sadece [NATO üyesi ülke firmalarının teklif verebileceklerine dair genel bir kural vardır](#). Yani mal veya hizmet satabilmek için firmaların NATO'nun Kaynak Arşivine kayıt olmaları bir zorunluluktur.

NATO Sanayi Danışma Grubu (NIAG), Türkiye'den katılımı Savunma ve Havacılık Sanayicileri Derneği (SASAD) üzerinden sağlamaktadır. ABD ve NATO kanadından Türkiye'ye gelen ambargo sinyallerini bir kısım da böyle okumakta fayda var. Bu da Erdoğan iktidarının Rus ve Amerikan ilişkilerinde terazinin yönünü belirginleştirdiğini düşünüyoruz.

NATO ve [SASAD bağına biraz da kurumun 2017 – 2021 Uluslararası İşbirliği ve İhracat Stratejik Planı üzerinden irdelemeye devam edelim](#). Kurumun stratejik hedefinde “Dost ve müttefik ülkeler” vurgusu yapılırken, “NATO-CNAD Faaliyetlerinin Uluslararası İşbirliği ve Sanayileşme Faaliyetlerine Katkısını Artırmak” başlığı altında “ Türk savunma sanayinin NATO’da daha etkin görev alması hedeflenmektedir” diye belirtiyor. [SASAD’ın 2018 Performans Raporu](#) da oldukça çarpıcı bilgiler verir ve bağımlılığı perçinleştirir: “SASAD, Avrupa Havacılık, Uzay ve Savunma, Güvenlik Teşkilatı’nın (ASD) faal bir üyesi olup, sektörün görüş ve önerilerinin bu teşkilat yolu ile Avrupa Birliği Komisyonlarında şekillenmesine katkıda bulunmaktadır. Ülkelerin benzer kuruluşları ile imzaladığı protokoller ile üyelerinin uluslararası açılımlarına yardımcı olmaktadır.” Raporun ayrıntılarında, üretim ilişkileri pazar payının büyük bölümünün ABD ve AB üyesi ülkeler olduğu kaydedilmekte.

SONUÇ

ABD ile doğrudan S-400 alımı üzerinden ve yine ABD ve AB ile Doğu Akdeniz’deki hidrokarbon aramaları üzerinden zıtlaşan Türkiye’nin eksen siyaseti üzerinden yürüttüğü dış politika-sının yapısal (teknolojik ve iktisadi) sınırları olduğunun altını çizmek gerekiyor. Suriye’de, bir yanda İdlib’te Astana süreci üzerinden Rusya, İran ve Suriye, diğer yanda Suriye Demokratik Güçleri’yle ilişkilerini koparmayı reddeden ABD tarafından sıkıştırılan Türkiye’nin hem S-400 sistemini satın alıp hem de F-35 projesinin bir parçası olmaya devam etmesi mümkün değil gibi gözükmekte. Kuşkusuz, TSK’nin S-400’leri satın almayı istemesinin 2016 askeri kalkışması sonrasında [Hava Kuvvetlerinin pilot açığından dolayı içine düştüğü zaafiyetin de önemli bir katkısı olabilir](#). Ama Erdoğan’ın S-400 ısrarının asıl nedeninin Suriye’deki dengeleri korumak olduğu gözüküyor.

S-400’de ısrar ve onun ardından ABD ve AB’den gelebilecek

” Kuşkusuz, TSK’nin S-400’leri satın almayı istemesinin 2016 askeri kalkışması sonrasında [Hava Kuvvetlerinin pilot açığından dolayı içine düştüğü zaafiyetin de önemli bir katkısı olabilir](#). Ama Erdoğan’ın S-400 ısrarının asıl nedeninin Suriye’deki dengeleri korumak olduğu gözüküyor.”

ambargo ve benzeri hamleler zaten ikinci bir çakılmaya doğru giden Türkiye ekonomisini içinden iyice çıkılmaz bir noktaya getirebilir. Ama bunun ötesinde, bu notta çizmeye çalıştığımız tablo bize özellikle savunma sanayiine yönelik (Kıbrıs işgali sonrasında uygulanana benzeyen) bir ambargonun faturası en fazla iktidar tarafından beslenen ve bu alanda büyüyen sermayeye çıkacağına işaret ediyor. Başka bir ifade ile, Türkiye'nin bu kadar ani bir eksen değişikliği ya da daha büyük bir olasılıkla Atlantik ekseninden olası bir dizi ambargo ile yalıtılması en büyük zararı Erdoğan'ın kendisi, ailesi ve dostlarının uzun yıllara dayalı yatırım yaptığı sektöre verir. O halde Erdoğan böyle bir kararı almayı göze alabilir mi? Ama belki de bu sorudan daha önemli bir soru Erdoğan'ın bu konuda "karar" alabilecek bir hareket alanı kalıp kalmadığı sorusudur.

	Alıcı		Satıcı	
1	Suudi Arabistan	3810	ABD	10508
2	Avustralya	1572	Rusya	6409
3	Çin	1566	Fransa	1768
4	Hindistan	1539	Almanya	1277
5	Mısır	1484	İspanya	1188
6	Cezayir	1318	Güney Kore	1083
7	Güney Kore	1317	Çin	1040
8	BAE	1101	Birleşik Krallık	741
9	Katar	816	İsrail	707
10	Pakistan	777	İtalya	611
11	Japonya	696	Hollanda	369
12	Türkiye	685	Türkiye	364
13	ABD	613	İsviçre	243
14	Irak	596	Ukrayna	224
15	Tayland	578	Güney Afrika	149
16	Vietnam	546	İsveç	134
17	Norveç	537	BAE	113
18	Birleşik Krallık	533	Brezilya	111
19	Singapur	510	Kanada	84
20	İsrail	498	Finlandiya	68
	Toplam (132 ülke)	27587		27587

Tablo 1. Dünya silah ticaretinin alıcı ve satıcı en büyük 20 ülkesi, SIPRI Eğilim Gösterge Değerleri (milyon) cinsinden (Kaynak: SIPRI.org)

İthalat			İhracat		
	2017	2018	2017	2018	
ABD	146	293	Azerbeycan	4	6
Almanya	26	30	BAE	84	125
İspanya	146	146	Bangladeş	3	
İtalya	89	181	Burkina Faso		5
Hollanda	13	30	Katar	4	9
Güney Kore	6	6	Malezva	36	28
			Oman	1	80
			Ozbekistan		4
			Pakistan	8	104
			Ruanda	7	
			Suudi Arabistan	13	
			Senegal		4
			Suriyeli savaşçılar*	1	
			Tunus	12	
			Türkmenistan	74	
Toplam	425	685	Toplam	245	364
		1110			609

Tablo 2. 2017-2018 Yılları Türkiye'nin savunma sanayi dış ticaretinin ülkelere göre dağılımı, SIPRI Eğilim Gösterge Değerleri (milyon) cinsinden (SIPRI.org)

	İthalat	İhracat
Uçaklar	749	
Hava savunma sistemleri	56	
Zırhlı araçlar	11	258
Motorlar	106	
Füzeler	142	177
Deniz silahları	3	
Sensörler	42	24
Gemiler		150

Tablo 3. 2017-2018 Yılları Türkiye'nin savunma sanayi dış ticaretini oluşturan kalemler SIPRI Eğilim Gösterge Değerleri (milyon cinsinden) (SIPRI.org)

S-400'ü bağlarsın İdlib'e, gerisi Allah kerim!

ABD'nin baskıları karşısında 'oyun kurucu' sıfatıyla alternatiflerden söz ederken Rusya ile bağımlılık ilişkisi yaratan ortaklıklara ve Çin'in yeni İpek Yol projesi 'Bir Kuşak Bir Yol' inisiyatifine atıf yapıyor. Ruslarla ilişkinin geleceğini İdlib tuzağı yeterince anlatıyor. Çinlerin de Türkiye'ye baktığında gördüğü ilk şey tren yollarından önce İdlib'in bir köşesini kendi emirliğine çevirmiş Taliban bağlantılı Türkistan İslam Partisi.

FEHİM TAŞTEKİN

İdlib'de Türk ordusu iki ateş arasında. Suriye ordusuna karşı farklı tonlarda örgütlere kalkan oluyor. Tam olarak, "Burada şeriatı bütünüyle hayata geçirmeye çalışıyoruz. İdlib ve dağları cihadı seçenler için mükemmel bir sığınak" diyenlere. Hindikuş Dağları'ndan sonra Cebel Akrad ve Cebel Türkmen gibi yerler El Kaide ve yeni sürümleri için bulunmaz sığınak. Ya Türkiye için? Duşanbe'de düzenlenen Asya'da İşbirliği ve Güven Artırıcı Önlemler Konferansı'ndan dönerken Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan'ın uçağına aldığı gazetecilere altını çizerek vurguladığı 'oyun kurucu olma' heveslerinin pratik bulduğu yerlerin başında geliyor İdlib. Erdoğan'a 'oyun kurucu' olma şevkini tattıran İdlib esasen Rusya'nın Suriye'de izlediği 'sürek avı' stratejisinin final sahnesi. Aralık 2016'dan bu yana Doğu Halep, Humus, Kalamun, Doğu Guta, Dera ve Kuneytra cep-helerinden ihraç edilen bütün cihatçı örgütler Türkiye'nin yüksek katkılarıyla İdlib rezerv alanında toplandı. Türkiye bunlardan 100-120 bin kişilik bir ulusal ordu devşirerek Rusya'nın kurguladığı oyunun içinde kendi özel oyununu büyütme çalışıyor. 'Suriye Ulusal Ordusu' ve 'Ulusal Kurtuluş Cephesi' bu amaca matuf oluşumlar. TSK'nin yedeğinde vekil güç tekâmüle erdiğinde Afrin'deki gibi Kürtlerin liderliğindeki özerk yapılanmalar tamamen çökertilecek, yeni Suriye şekillenirken Ankara'ya dayatmalarda bulunma imkânı verecek, bu sayede yeniden inşa sürecinde Türkiye pay alacak ve olur ya koşullar elverirse Esad'sız bir döneme geçiş sağlanacak. Fakat Rusların final sahnesi bambaşka bir şeye matuf. Rusya en nihayetinde bu örgütler için hezimet vaat ediyor: Ya diğer bölgelerdeki gibi silahları bırakıp çatışmasızlık rejimine geçecekler ya da Türkiye sınırlarına kürenecekler.

28 Nisan'dan beri Türk gözlem noktalarının bulunduğu çemberin etrafında çatışmalar, Astana-Soçi düzlemindeki Türk-Rus işbirliğine dair çelişkili görüntüler oluştursa da asıl kurgu değişmiyor.

Rus uçağının düşürülmesi ve Rus elçisinin öldürülmesinin ardından Ankara ile 'mahkumiyet ilişkisi' yakalayan Rusya lideri Vladimir Putin, bu sayede Türkiye'yi Suriye'de kendi oyununa çekmekle kalmayıp nükleer santral ve yeni enerji hattı projeleriyle bir de 'stratejik bağımlılık' ilişkisi kurdu. Daha da ileri giderek 'savunmada bağımlılık ilişkisi' yaratacak şekilde S-400 satışını bağladı. Böylece NATO cephesinde de yarık açtı. Çift boyutlu soğuk bir intikam bu. Putin, Rus periferisindeki renkli devrimler, Kafkasya ve Ukrayna'da Rus nüfuzuna müdahale girişimlerine uzun vadede yanıt vermeye devam ediyor. Elbette İdlib, Rusya için de risk çitası çok yükselen bir yer. Burada çuvalın ağzını büzmesi gerekiyor; aksi halde 2015'ten bu yana adım adım biriktirdiği zafer hercümerç olacak.

ABD-AB kanadı Rusya'ya kolay bir zafer vermek niyetinde değil. İdlib, Suriye sahnesindeki diğer pazarlıklar sürerken Rusya

" Çift boyutlu soğuk bir intikam bu. Putin, Rus periferisindeki renkli devrimler, Kafkasya ve Ukrayna'da Rus nüfuzuna müdahale girişimlerine uzun vadede yanıt vermeye devam ediyor. Elbette İdlib, Rusya için de risk çitası çok yükselen bir yer. Burada çuvalın ağzını büzmesi gerekiyor; aksi halde 2015'ten bu yana adım adım biriktirdiği zafer hercümerç olacak."

üzerinde baskının kurulduğu bir yere dönüşüyor. O yüzden Batı cephesi Türkiye'nin silahlı örgütlere kalkan olan pozisyonuna değer biçiyor.

Türkiye'nin İdlib'de dengeyi nasıl etkilediğinin anlaşılması için 28 Nisan'dan bu yana yaşananlarla ilgili küçük bir özet geçeyim:

Putin ile Erdoğan arasındaki 17 Eylül 2018 tarihli Soçi Muhabakatı'na göre İdlib'i çeviren 15-20 kilometrelik tampon bölge kurulacaktı. Gözlem noktalarıyla denetlenen bu bölge 10 Ekim'e kadar ağır silahlardan, 15 Ekim'e kadar da terör örgütlerinden arındırılacaktı. 2018 sonuna kadar Halep-Lazkiye otoyolu (M-4) ile Halep-Hama otoyolu (M-5) açılacaktı. Bunlar olmadığı gibi Heyet Tahrir el Şam (HTŞ) İdlib'in yüzde 90'ını kontrol eder hale geldi. Üstelik İdlib'den Hmeymim üssü dahil Lazkiye, Hama ve Halep kırsalına yönelik saldırılar kesilmedi. Çatışmasızlık rejiminin temini için kurulan TSK'nin 12 kontrol noktası fiilen silahlı gruplar için bariyer işlevi görmeye başladı. HTŞ'nin sivil ayağı Kurtuluş Hükümeti'nin başkanı Fevaz Hilal, TSK'ye yükledikleri misyonu şöyle dile getiriyor:

“Türk mevzilerinin oluşturulmasına halka koruma sağlayacağı umuduyla izin verilmişti. Ancak gerçekler, bu mevzilerin kendilerini de koruyamadığını söylüyor. Türk tarafının oluşturduğu bu mevzileri ve girdikleri alanları korumasını, ayrıca Rus ve Suriye jetlerinin uçuşunu ve bombardımanları engellemelerini umuyoruz. Bu mevziler bombalanıyor ve Türk askeri yaralanıyorsa bu bazı soru işaretlerine neden oluyor. Türkiye rolünü ve bu gözlem noktalarıyla ne istediğini netleştirmeli.”

Suriye ordusunun operasyonları sürerken 29 Nisan, 4 Mayıs ve 12 Mayıs'ta Zaviye ve Morek'te Türk gözlem noktaları hedef oldu. Gerekçe 'silahlı grupların ateş açarken Türk noktalarını kendilerine siper yapması' idi. Gelişmeler üzerine TSK beton bloklarla gözlem noktalarını tahkim etti. Türkiye'nin BM listesindeki terör örgütlerinden ayrıştırma sözü verdiği Suriye Ulusal Ordusu ve Ulusal Kurtuluş Cephesi'nin bileşenleri de HTŞ ile ortak cephe kurup çatışmalara dahil oldu. HTŞ lideri Ebu Muhammed el Colani, Türkiye destekli Ahrar el Şam, Feylak el Şam ve Sukur el Şam, Ceyş el İzze ve Ceyş el Nasır gibi örgütlerin komutanlarıyla birlik görüntüsü verdi. HTŞ ile omuz omuza verenler Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı harekâtlarının bölgesinden gidenler. Türk askeri konvoyu bu örgütlere zırhlı araç, Grad füzesi, güdümlü tanksavar ve Amerikan TOW füzeleri taşıdı. Bu ortaklık ve destek sayesinde Suriye ordusunun ilerleyişi durduruldu, hatta dört yer geri alındı. Ve dahası Rus kaynaklara göre Suriye ordusuna ait Su-22M4 uçağı Türkiye'nin verdiği bir roketle düşürüldü.

“HTŞ ile omuz omuza verenler Fırat Kalkanı ve Zeytin Dalı harekâtlarının bölgesinden gidenler. Türk askeri konvoyu bu örgütlere zırhlı araç, Grad füzesi, güdümlü tanksavar ve Amerikan TOW füzeleri taşıdı. Bu ortaklık ve destek sayesinde Suriye ordusunun ilerleyişi durduruldu, hatta dört yer geri alındı. Ve dahası Rus kaynaklara göre Suriye ordusuna ait Su-22M4 uçağı Türkiye'nin verdiği bir roketle düşürüldü.

Rusya oyunu sonuna kadar götürmek için bu tür çelişkiler karşısında 'çelik esnekliği' sergiliyor.”

“Oyun kurucunun bütün oyunu cihatçılar, yağmacılar ve başıbozuklardan 120 bin kişilik ordu oluşturup bitik bir oyuna yeni perdeler eklemek. Ya sonra? Tedavüldeki söylemle “Gerisi Allah kerim”. Bugünlere böyle gelindi zaten. Battıkça çıkışı daha derinde arayan adamın hali.”

Rusya oyunu sonuna kadar götürmek için bu tür çelişkiler karşısında ‘çelik esnekliği’ sergiliyor. Hava ve koordinasyon desteği verdiği Suriye ordusunu yüzde 100 dizginlemeyerek Türkiye’ye oyunun yakıcı olduğunu hatırlatıyor. 13 Haziran’da yaşananlar bunun açık örneği. Milli Savunma Bakanlığı’na göre Cebel Zaviye’deki 10 nolu gözlem noktasına kasten 35 havan atıldı, üç asker hafif yaralandı. Rus Savunma Bakanlığı’na göre saldırıyı teröristler düzenledi; Türkiye’nin verdiği koordinatlarla Rus uçakları 4 hedefi bombaladı. Ankara’ya göre Rusların hikâyesi asılsız. Yine Savunma Bakanlığı’na göre 16 Haziran’da Morek’teki 9 nolu gözlem noktası top-havan atışlarıyla hedef alındı. Saldırıya anında karşılık verildi. Rusya ile temasa geçildi.

İşbirliği içinde çatışma. Her şey bir dehşet dengesi üzerinde duruyor. Bu dengenin sürmesinde özellikle S-400’ün hatırı büyük. Erdoğan’ın ABD’den gelecek sarsıcı yaptırımlara rağmen S-400 alımında gösterdiği kararlılık bir yanı sıra Rusya’nın Türkiye’ye açtığı alanın daralmasını önüyor. İstisnalara rağmen hâlâ bir ‘Rus sigortası’ sözkonusu. Putin de Türkiye’nin içine sürüklendiği yön karmaşasından azami dönemsel ve stratejik kazanımlar sağlıyor. S-400’ün getireceği bedel ve arkasında yatan akıl bir kenara gelişmeler Suriye siyasetinin ne denli takıntılı olduğunu bir kez daha hatırlatıyor. Bir Türk yetkili, MEE sitesine demecinde, “İdlib’de muhaliflerin kaybettiği her 1 km toprak, pazarlık kozumuzun daha da azalması demektir... İdlib’in kontrolü olmadan Türk kontrolündeki Afrin ve sınır boyunca diğer bölgelerin kontrolünü sağlamak imkânsız” demiş.

Suriye’nin şehirlerini Suriye ordusundan sakınan bir stratejiyle ‘istikrar’ efsanesi yazılıyor! Laf sivilleri korumaktan açılıyor. Siviller hiç umurlarında olmadı.

Oyun kurucunun bütün oyunu cihatçılar, yağmacılar ve başıbozuklardan 120 bin kişilik ordu oluşturup bitik bir oyuna yeni perdeler eklemek. Ya sonra? Tedavüldeki söylemle “Gerisi Allah kerim”. Bugünlere böyle gelindi zaten. Battıkça çıkışı daha derinde arayan adamın hali. ABD’nin baskıları karşısında ‘oyun kurucu’ sıfatıyla alternatiflerden söz ederken Rusya ile bağımlılık ilişkisi yaratan ortaklıklara ve Çin’in yeni İpek Yol projesi ‘Bir Kuşak Bir Yol’ inisiyatifine atıf yapıyor. Ruslarla ilişkinin geleceğini İdlib tuzağı yeterince anlatıyor. Çinlilerin de Türkiye’ye baktığında gördüğü ilk şey tren yollarından önce İdlib’in bir köşesini kendi emirliğine çevirmiş Taliban bağlantılı Türkistan İslam Partisi. Dikkat ederseniz küresel aktörlerin hiçbiri ulu orta oyun kurmaktan bahsetmiyor.

Noktalarsak; İdlib’de tek güvence hâlâ Rusya. Ruslar iki ateş arasında bir perde. O perdeyi tutan da şu sıralar S-400 mandallı. Mandal düştüğünde gerisi yaman.

İktidarın en sıcak yaz mevsimi

Türkiye ekonomisi hiç olmadığı kadar kırılgan ve dış finansörlerin insafına kalmış durumda. ABD ile ilişkilerin ne kadar kötü olduğu ve ABD'nin bunun daha kötüleşmesinden çekinmeyeceği ve Türkiye'nin zayıflığını kullanacağı ortada. Peki bu sözlerle ne demek istiyorum?

MUSTAFA MURAT KUBİLAY

George Orwell'in "Hayvan Çiftliği" kitabını okuyanlar, demokrasi yolundan ayrılmış iktidarların sonunu dış politika ve dış ekonomik ilişkilerin getirdiğini bilirler. Çünkü ülke yönetimine ilişkin başarısızlıklar ve bunların üstünün örtülmesi için yaratılan hayali dış ve iç mihraklar algısı hegemonya sahibi devletlerin ve küresel sermayedarların sert duvarına çarpar.

İşte Türkiye'deki AKP iktidarının bugüne kadar hafif ve orta dereceli sürtüşmeler ile atlattığı uluslararası çatışmaların üst düzey gerilimlere dönüşebileceği; bunun neticesinde ülkenin ekonomik uçuruma sürüklenebileceği yol ayrımına yaklaşmış durumdayız. Dışarıda S-400 meselesi ve içeride İstanbul seçimleriyle birlikte Türkiye ekonomisinde kötü gidiş ivmelenebilir ve belki de ani duruşa dönüşebilir. Kısacası iktidarın şimdiye kadar hiç görmediği kadar sıcak ve uzun yaz mevsimine girdik.

Öncelikle birkaç hususu belirtmem gerek: bu yazıda dış politika ve güvenlik konularını tartışmayacağız. S-400 doğru ve makul tercih midir, NATO uyumu mümkün ve gerekli midir, alınan bataryalar Türkiye'yi korumaya yetecek midir, Batı Türkiye'nin dostu mu düşmanı mıdır gibi sorulara bu yazıda yer yok. Bu yazının amacı ülke ekonomisinin mevcut durumunu göz önüne sermek, bu ortamda alınan dış politikadaki bazı kararların sonuçlarının ciddi olabileceğini eklemek ve dile getirilen teslimiyetçi veya aksi yönde hamasi milliyetçi politikaların değil, aklın rehberliğinde diploması hamlelerinin (milli mücadele dönemi) tek çıkış olduğunu ifade etmektir.

FINANSAL BAĞIMSIZLIĞI YİTİRMEK

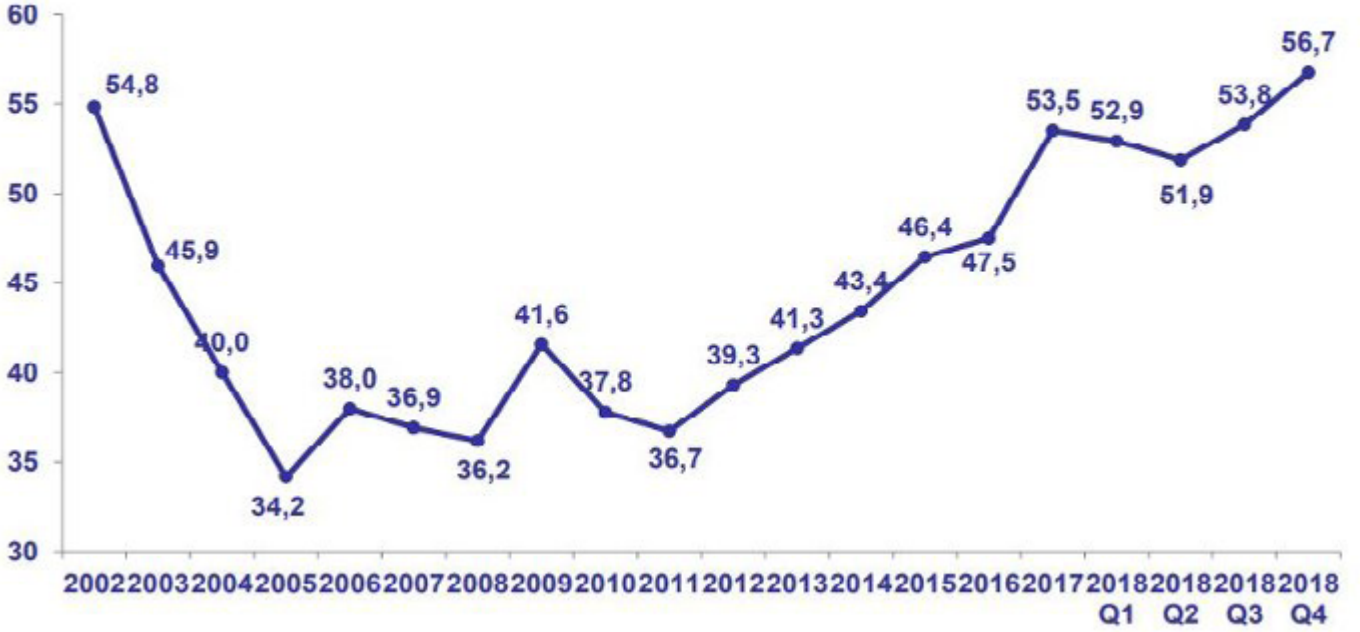
İlk belirtmemiz gereken çok kez tekrar ettiğim ve Türkiye'nin en büyük sorunu olduğu için yinelemekten usanmayacağım; Türkiye'nin mevcut finansal durumu. Hazine ve Maliye Bakanlığı verilerine göre Türkiye'nin tüm unsurlarını içeren toplam döviz cinsi borç 445 milyar dolar. Bu unsurlara merkezi yönetim, mahalli idareler, Merkez Bankası, ticari bankalar, reel sektör ve tüm vatandaşlar dahil. Bu borca karşılık elimizdeki döviz varlıkları düşüğümüzde net borcun yine ilgili bakanlık verilerine göre 280 milyar dolar olduğunu görüyoruz.

Türkiye Brüt Dış Borç Stoku (Milyar Dolar)

Milyar USD	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018 C1	2018 C2	2018 C3	2018 C4
TOPLAM	130	144	161	171	208	250	281	269	292	305	342	393	406	400	410	456	467	458	449	445
KISA VADE	16	23	32	39	43	43	53	49	77	83	102	133	135	105	102	120	124	122	118	116
UZUN VADE	113	121	129	132	165	207	228	220	215	222	240	260	271	295	308	336	343	336	331	329
KAMU SEKTÖRÜ	65	71	76	70	72	74	70	64	69	96	106	119	121	117	123	137	141	139	137	141
Kısa Vade	1	1	2	2	2	2	3	4	4	9	13	21	21	18	20	22	24	24	21	22
Uzun Vade	64	70	74	68	70	71	75	80	85	87	93	98	100	99	104	114	117	115	116	118
TCMB	22	24	21	15	16	16	14	13	12	9	7	5	2	1	1	2	1	2	7	6
Kısa Vade	2	3	3	3	3	2	2	2	2	1	1	1	0	0	0	2	1	2	7	6
Uzun Vade	20	22	18	13	13	14	12	11	10	8	6	4	2	1	1	0	0	0	0	0
ÖZEL SEKTÖR	43	49	64	85	121	161	188	172	191	200	229	269	282	282	285	317	325	317	305	298
Kısa Vade	14	19	27	34	39	39	47	44	71	73	88	112	113	87	81	96	98	96	90	88
Uzun Vade	29	30	37	51	82	122	141	129	120	127	141	157	169	195	204	221	226	221	215	211

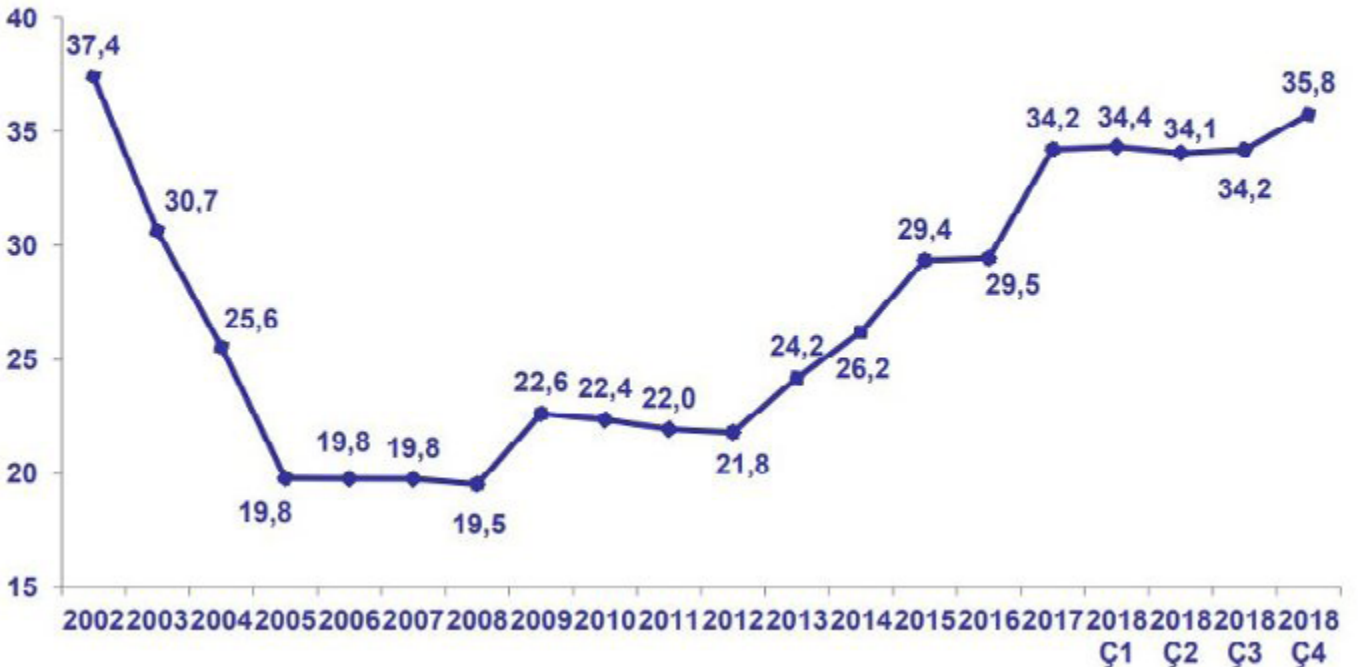
Bu borç miktarının ne kadar büyük olduğunu ölçebilmek için ülke ekonomisinin büyüklüğünü ifade eden GSYH ile oranlamak gerek. Görüldüğü üzere brüt dış borç 2001 krizi seviyesinde.

Türkiye Brüt Dış Borç Stoku / GSYH (%)

Aynı şekilde bir sonraki görselde net borç için de benzer sonucu görebilirsiniz. Tabi 2008 ve 2016'da yapılan; toplamda GSYH'mizi bir gecede yaklaşık yüzde 50 büyüten (bunun ancak bir kısmı gerçek) revizyonları eklersek, durumun 2001'den çok daha kötü olduğunu söyleyebiliriz.

Türkiye Net Dış Borç Stoku / GSYH (%)

" Sorumuz şu: Türkiye finansal açıdan tarihinin en sıkışmış dönemine girmiş iken eş zamanlı paranın ipini tutan Batı ülkelerini ve onun şirketlerini karşısına almalı mı? "

Fakat durumu açıklamaya bu da yeterli değil; çünkü şu anda krizin henüz ilk yılındayız. Daha açık bir ifadeyle en borçlu durumda olan özel sektör şirketlerinin gelirlerinin çoğunlukla TL, borç ödemelerinin döviz olduğunu; TL gelirlerin **daralan ekonomide** yeterince büyüyemeyeceğini ama döviz cinsi giderlerin fazlasıyla büyüyeceğini unutmamak gerek.

Sorun şu ki bu hatırlatma da gerçek durumu tam olarak çizmemize imkân vermiyor çünkü 2001'de kamunun elinde satılabilecek Tüpraş, Tekel (sigara ve alkollü içkiler), Türk Telekom, Erdemir ve Petkim gibi dev işletmeler bulunmaktaydı. Karamsar olmak istemem ama borcun önemli bir kısmının özel sektöre ait olduğunu; Garanti Bankası, Finansbank, Denizbank, Eczacıbaşı ve Telsim gibi birçok şirketin yabancılara zaten satıldığını hatırlatayım. Özetle 2001 krizi sonrasındaki gibi milli ticari varlıklarımızı satarak borcun büyük kısmını ödeme şansımız yok.

Finansal bağımsızlığımızı yitirdiğimizi ifade eden bir önceki paragrafı nihayetinde bu yükün vatandaşın sırtına yıkılacağını belirten bir paragrafla sürdürmek gerek. Detaylarını "[Kâr patronun zarar kamunundur](#)" isimli yazıda bulabileceğiniz üzere; özellikle kamu bankalarının batık yandaşlara verdiği krediler, kamu-özel iş birliği adı altında plansız projelere verilen devlet garantileri ve sürekli açıklanan ekonomik paketlerin sonucunda tüm yük vatandaşın sırtına kalacak. Vatandaşın da mevcutta önemli bir maddi varlığı bulunmadığı için geleceğini satarak borcu ödemesi istenecek. Yani batıklar önce bankalara sonra devlete yüklenince; **bizlerden toplanacak daha çok vergi ve bizlere sunulacak daha az kamu hizmetiyle** önümüzdeki belki 30-50 yıl boyunca borç ödememiz beklenecek. Sakın ola bu sözlerimi bir komplo teorisi olarak görmeyin; çünkü benzer bir durumdaki Yunanistan 2060'a kadar ödeyeceği borç yükünün altına girdi bile.

Sanıyorum son iki paragraf neticesinde içinde bulunduğumuz durumu netleştirdik; ikna olmayanlar ise yaşayarak sürecin gidişatını görecektir. Sorumuz şu: Türkiye finansal açıdan tarihinin en sıkışmış dönemine girmiş iken eş zamanlı paranın ipini tutan Batı ülkelerini ve onun şirketlerini karşısına almalı mı?

ABD İLE GÖNÜLSÜZ İTTİFAKIN ÇATIRDAMASI

AKP hükümetini F-35 ve özellikle S-400 teslimatlarında rehavete iten başta ABD olmak üzere Batı'nın bugüne kadar verdiği tepkinin sınırlı olması. Hatta iki ülke arasındaki gerginliğin yalnızca S-400 kaynaklı görülme hatasına düşülerek; Irak/ Suriye sınırı, İran yaptırımları ve Doğu Akdeniz enerji sahalarında ABD ile çelişen çıkarların göz ardı edildiği bir gerçek.

Peki ya AB? AB'nin halihazırda Suriyeli mülteciler nedeniyle Türkiye'nin üstüne fazla gidemediğini; ekonomik buhrana girmiş bir Türkiye'nin kaosa düşerek çok daha büyük sayıda mülteci göçüne neden olabileceğini ve bu senaryoları hiçbir şekilde göz önüne alamayacağını biliyoruz.

Fakat ABD'nin durumu farklı, eksenin Doğu'ya kaydığı yeni dünya düzeninde Ortadoğu'nun önemi görece azalmakta ve Türkiye'nin jeo-stratejik değeri de düşmekte. Ötesi ABD'nin küresel bir lider olarak diğer ülkelere karşı elinde bulundurduğu doların rezerv para olma imtiyazını da adil olmayan bir biçimde finansal yaptırımlar yoluyla Rusya ve İran'da kullandığını biliyoruz. Özetlersek eğer ABD gözünü karartmış ve Türkiye'nin iktisadi olarak ne kadar zayıf olduğunu farkında. Türkiye'ye finansal yaptırımların uygulanması ve son noktada Türkiye'nin NATO üyeliğinden çıkarılması da bu yüzden masada. İki ülke ilişkilerinin gerildiği 1964 Johnson Mektubu ve 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı vakalarından çok daha farklı bir noktaya yaklaşmış bulunuyoruz. Zaten üvey evlat olarak görüldüğümüz ve **yararı kadar zararını** gördüğümüz NATO'dan çıkarılmak bu nedenle olasılıklara dahil edilmiş durumda.

Girişte belirttiğim üzere bu yazı bir uluslararası ilişkiler veya savunma analizi değil. Yine de mevcut durumun 2003 Irak Tezkeresi, Süleymaniye'de çuval geçirme, Mavi Marmara saldırısı, Rus uçağı düşürme, Aile Bakanı'nın Hollanda'ya alınması gibi devletler arası gerilimlerden kesinlikle çok daha üst düzeyde olduğunu vurgulamam şart. Üstelik ABD'nin tutumu ülke politikasına yön veren daha şahin grubun kişisel görüşü veya ideolojik takıntısı olarak küçümsenemeyeceği; bugüne kadar görece daha çok Türkiye lehine duruş sergilemiş Pentagon'un dahi "inceldiği yere kadar" anlayışı içinde olası olağanüstü sonuçlarından çekilmeyecek şekilde gözünü kararttığını eklemek gerek.

ABD'NİN 'ANİ DURUŞ' TEHDİDİ

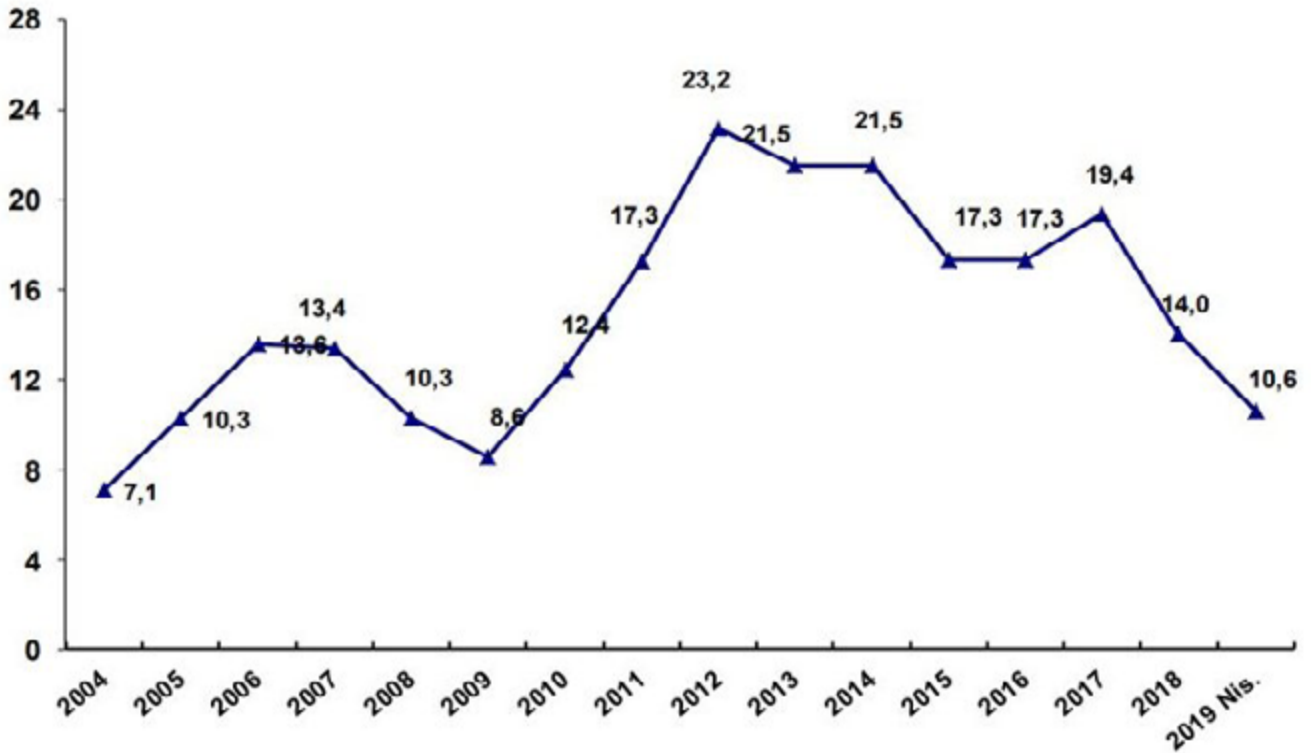
Ekonomiye geri dönelim ve ilk paragrafta ifade ettiğimiz "ani duruş" riskinin ne olduğunu açıklamak üzere 7 Haziran 2015 seçimleri sonrası yaşanan sarsıntıyı hatırlayalım. Türkiye'ye sıcak para akışı durmuş, ekonomi yavaşlamaya yakınsamıştı. Derken 1 Kasım 2015 seçimleri öncesinde Erdoğan'ı Almanya Başbakanı Merkel'in yanında altın varaklı tahtlarda görmüştük. Türkiye Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de tutulması karşılığında ani duruş riskini bertaraf etmiş ve finansal açıdan nefes alabilmişti. Bir cümleyle "ani duruş" nedir açıklayalım. Yurt dışından gelen finansmanla döndürülen ekonomilerde (Türkiye) fon akışının aniden kesilmesi ve sert fon çıkışlarının yaşanarak tüm ekonominin keskin bir şekilde durması. Sonuçlarıyla açıklarsak eğer dolar kurunun birkaç hafta içerisinde iki

" Bir cümleyle "ani duruş" nedir açıklayalım. Yurt dışından gelen finansmanla döndürülen ekonomilerde (Türkiye) fon akışının aniden kesilmesi ve sert fon çıkışlarının yaşanarak tüm ekonominin keskin bir şekilde durması. Sonuçlarıyla açıklarsak eğer dolar kurunun birkaç hafta içerisinde iki katına çıkması; ekonominin çok keskin ve sert bir daralmaya girmesi."

katına çıkması; ekonominin çok keskin ve sert bir daralmaya girmesi.

Aşağıdaki görsel ani olmayan para çıkışını göstermektedir. Yabancı yatırımcıların iç borç finansmanında gittikçe azalan (ani olmadan) paylarının; Türkiye ekonomisinin 2013 sonrasında ivmesini kaybetmesiyle aynı döneme denk gelmesi bir tesadüf değildir. Para çıkışı ani olduğunda, haliyle ekonomideki yavaşlama da ani olmaktadır.

Yurtdışı Yerleşiklerin İç Borç Stokundaki Payı (%)

İşte 2015'te dış politikada verdiğimiz tavizle kaçınılan bu ani duruş riskini geçtiğimiz yıl daha da ciddi düzeyde yaşamıştık. 4,55 seviyesinden başlayan dolar kuru atağı; Merkez Bankası'nın (TCMB) güçlü ve hızlı önlemler almaması neticesinde patlamaya dönüşmüş; ani duruş oluşma ihtimaline karşı son noktada faizlerde yüksek artış yapılmıştı. Bunun sonucu ise Türkiye ekonomisinin krize girmesi olmuş; kur sıçrayışının ilk başladığı Şubat 2018'i takip eden Nisan 2018'de mevsimsellikten arındırılmış verilere göre ekonomik büyüme tamamen durmuştu.

Günümüze gelelim; 7,24 seviyesine sıçramış kurun 5,14 dip seviyesini gördüğü ve her iki uç noktanın da geride kaldığı 6,00 (5,80-6,20) seviyesindeyiz. Bu yılın şu ana kadar olan günlük kur ortalamasının 5,37 olduğunu; yılın geri kalanında mevcut 6,00 seviyesinin korunması halinde yıllık ortalamanın 5,74 olacağını belirtelim. Geçtiğimiz yılın ortalaması ise 4,81'di ve kur bugünden itibaren aynı düzeyde kalsa bile yıllık ortalama kur artışı yüzde 19 ile oldukça yüksek olacak. Yıl sonu enflasyon beklentisi ile büyüme beklentisinin toplamının yaklaşık

yüzde 15-20 civarında olacağını uluslararası kurumların raporlarından biliyoruz.

Kısacası mevcut kur seviyesi olan 6,00'ü yılın geri kalanında aynen korusak dahi TL cinsi gelir eden şirketlerimiz ve devletimizin (varsayalım ki nominal GSYH artışı kadar gelir artışı yaşıyorlar); ancak kur artışından kaynaklanan yeni zararlarını karşılayacak kadar gelirlerini artıracığını söyleyebiliriz. Üstteki hesaptaki mantığı kaçıranlar için basitçe özetleyim; kur yılın geri kalanında 6,00 seviyesinde kalırsa **mevcut kötü durum** aynen devam eder, bir iyileşme gerçekleşmez.

Peki ya kur üstte belirttiğim gibi bir ani duruş ile sıçrama yaşar ve astronomik seviyelere giderse? Bunun sonucunu tahmin etmek zor değil; birçok döviz borçlu şirket bu sefer kıyak kredilerle yüzdürülemeyecek şekilde kesinkes iflas eder, bankaların sermayelerinde büyük erimeler yaşanır, hatta oluşacak panikle vatandaşın döviz mevduatlarını çekmeleri sonucu bankalar iflas edebilir ve en nihayetinde devlet dahi borçlarını ödeyemeyeceğini ilan edebilir. Notumu düşeyim: Ani duruş olur demiyorum; ani duruş olursa yaşanabilecek senaryoyu tasvir ediyorum.

Tekrar ABD'ye dönelim: Bu konunun ABD ile alakası ne? Türkiye'ye yapılan üstü kapalı tehdit ekonomik ambargo. ABD Kongresi'nin 2017'de çıkarmış olduğu [CAATSA](#) kısaltmasındaki "ABD'nin Hasımlarıyla Yaptırımlar Yoluyla Mücadele Etme Yasası" perde arkasında Türkiye'ye yapılan tehdidin kendisi. Türkiye ile ABD görünüşte müttefik ve elbette Türkiye'nin hasımlara yapılan yaptırımlar ile tehdit edilmesi teoride mümkün değil.

Fakat pratikte durumun böyle olmadığını ve NATO üyeliğinin devamının dahi pazarlık masasına konduğunu biliyoruz. NATO'dan çıkarılma durumunun iki taraf arasında saygı ve sevgi ile gerçekleşmeyeceğini; iki tarafın **asimetrik** olarak birbirini cezalandırmaya çalışacağını ve sonucunda da ABD'nin Türkiye'yi en zayıf karnı olan ekonomiden vurmakta tereddüt etmeyeceğini biliyoruz.

ABD ile olan ilişkilerimiz ile dış finansman sorunlarımız arasındaki ilişkiyi de hemen netleştirelim. Türkiye'nin borcu diğer devletlere değil; uluslararası yatırımcılara. Bu yatırımcılar; büyük bankalar, fon yönetim şirketleri ve büyük bireysel servete sahip şahıslar. Dolayısıyla ilk bakışta ABD'nin doğrudan etki etme gücü yok. Fakat ABD'nin uluslararası ödemeler sistemini, dış kredi kullanımı ve yabancı fon transferlerini etkileme gücü var; bunların da doğal sonucu Türkiye'ye olan para akışının kesilmesi ve haliyle ani duruş. Benzer durumlar İran, Rusya ve Venezuela gibi ülkelerde yaşandı.

Bu noktada sürecin iki tarafın anlaşamaması ve dolar kurunun ani sıçraması şeklinde gerçekleşmeyebileceğini; kesin olmamakla birlikte **muhtemelen aylarca süren olumsuz gelişmeler neticesinde** Türkiye'nin dış ödemeler krizine itilerek yani kamunun veya bazı

" ABD ile olan ilişkilerimiz ile dış finansman sorunlarımız arasındaki ilişkiyi de hemen netleştirelim. Türkiye'nin borcu diğer devletlere değil; uluslararası yatırımcılara. Bu yatırımcılar; büyük bankalar, fon yönetim şirketleri ve büyük bireysel servete sahip şahıslar. Dolayısıyla ilk bakışta ABD'nin doğrudan etki etme gücü yok. Fakat ABD'nin uluslararası ödemeler sistemini, dış kredi kullanımı ve yabancı fon transferlerini etkileme gücü var; bunların da doğal sonucu Türkiye'ye olan para akışının kesilmesi ve haliyle ani duruş."

” Milli mücadele döneminde bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından oluşturulan dış politika; işgalci devletlerin lehine çok sayıda imtiyaz içermektedir. Ancak işgalci kuvvetlerin her birinin çelişen talepleri ve zayıflıklarından faydalanılması sonucu; bu imtiyazların hepsi kâğıt üstünde kalmış, hiçbiri uygulanmamıştır. İşte dış politika böyle bir şeydir; zorlu dönemlerde doğrudan istediğini söyleme değil, karşı grupların ayrışmalarını ve zayıflıklarını kullanarak bir satranç oynama ve sonucunda onları mat etmektir.”

ticari kuruluşlarının dış ödemelerini yapamayarak kur-faiz ikilisinin patlayabileceğini söylemeliyim. Her ne kadar bu yazının başlığında yaz mevsiminin çok sıcak geçeceğini belirtsek de gerilimin sonraki dönemde ve farklı boyutlara da genişleyerek sürebileceğini eklemeliyim.

Yazının ilk kısmını özetlemenin vakti geldi. Türkiye ekonomisi hiç olmadığı kadar kırılğan ve dış finansörlerin insafına kalmış durumda. ABD ile ilişkilerin ne kadar kötü olduğu ve ABD'nin bunun daha kötüleşmesinden çekinmeyeceği ve Türkiye'nin zayıflığını kullanacağı ortada. Peki bu sözlerle ne demek istiyorum? Varmak istediğim nokta “boyun eğelim, S-400’ler alınmasın” veya “kimse bizi tehdit edemez, S-400’ler mutlaka alınmalı” değil. Durumumuzu bilelim, neyle tehdit edildiğimizin farkında olalım ve sonuçlarını hesaba katalım.

BATI BLOKUNA KARŞI NE YAPMALI?

Asıl soru ise şu aşamada ne yapmak gerektiği. Türkiye çok kez Batı bloku ile sorun yaşadı ve ülkemizin iktisadi zayıflığı da yeni değil. 1961’den beri **19 kez IMF ile destekleme (stand-by) anlaşması** yaptık. Mevcut durumu farklı kılan ise borcun büyüklüğü, AKP iktidarının açık bir şekilde halkı değil kendi çıkarlarını düşünmesi, ABD’nin gözünü karartması ve Türkiye’yi vazgeçilebilir olarak görmesi. Dolayısıyla mevcut durumu öncekilerle karıştırmamak gerektiği; geline noktanın en fazla milli mücadele dönemini anımsattığını belirtelim. Elbette söz konusu durumun **askeri ve siyasi bir işgal değil, iktisadi işgal** riski olduğunu; yani 2019 yılının dünya gerçeklerine göre uyarlanması gerektiğini ekleyelim.

Birçoğumuz milli mücadelenin yalnızca Kurtuluş Savaşı neticesinde kazanıldığını düşünür; halbuki işin aslı bir o kadar da diplomatik başarının gösterilmesidir. İtalyanların savaşız çekilmesi, SSCB’nin müttefik hale getirilmesi, Fransızların ikna edilmesi, İngilizlere geri adım attırılması, ABD’nin taraf olmaması; bir tesadüf değil, dış politika becerisidir. Yapılan hamlelerin sonucu Ermenistan ve Yunanistan’ın yalnız bırakılması; önce ilkinin küçük savaşlarla ardından ikincisinin büyük muharebelerle mağlup edilerek bağımsızlığın elde edilmesidir.

Milli mücadele döneminde bizzat Mustafa Kemal Paşa tarafından oluşturulan dış politika; işgalci devletlerin lehine çok sayıda imtiyaz içermektedir. Ancak işgalci kuvvetlerin her birinin çelişen talepleri ve zayıflıklarından faydalanılması sonucu; bu imtiyazların hepsi kâğıt üstünde kalmış, hiçbiri uygulanmamıştır. İşte dış politika böyle bir şeydir; zorlu dönemlerde doğrudan istediğini söyleme değil, karşı grupların ayrışmalarını ve zayıflıklarını kullanarak bir satranç oynama ve sonucunda onları mat etmektir.

Üstte bahsedilen imtiyazlara birkaç örnek verelim. Fransa ile imzalanmış 1921 tarihli Ankara Antlaşması madde 10: TBMM Hükümeti, Pozantı-Nusaybin arasındaki Bağdat Demiryolu ayrıcalığının ve

Adana'daki şubelerinin haklarıyla işletme ve nakliyat-ı ticaretinin yasal hak ve yararlarıyla Fransız Hükümeti'nin seçeceği bir Fransız grubuna verilecektir. İtalya ile 1921'de imzalanan ve Atatürk'ün Nutuk eserinde bahsettiği (fakat tam metni bulunmuyor) antlaşma hükmü: Antalya, Burdur, Muğla, Isparta, Afyon, Kütahya, Aydın ve Konya'da ekonomik girişimler için İtalyanlara imtiyazlar verilecektir. Ayrıca Zonguldak Ereğli maden imtiyazı Türk-İtalyan ortaklığındaki bir şirkete eşit payla verilecektir. ABD'li Chester şirketi ile TBMM'nin yaptığı sözleşme: Sivas-Van arasında şirketin inşa edeceği demiryolu, köprü ve liman gibi yatırımların 20'şer kilometre içinde bulunan/ bulunacak tüm madenlerin çıkarma imtiyazı 99 yıl boyunca bu şirkete ait olacaktır.

Bu imtiyazlar neticesinde işgalci kuvvetlerin sayısı azaltıldı, aralarında çıkar çatışması yaratılarak bütünlükleri bozuldu, Anadolu'ya cephaneye akışı sağlandı ve Yunanistan karşı cepheye tek ve zayıf rakip olarak bırakıldı. Ötesi başarılı bir dış politika stratejisi ve savaş alanındaki kahramanlıklar sonucunda verilen bu imtiyazlar Lozan Antlaşması öncesi, esnası ve sonrasında bütünüyle kaldırıldı; "**Tam Bağımsız Türkiye**" şiarı gerçekleştirildi.

Dolayısıyla Türkiye'nin tarihinin en zayıf dış finansal dönemini yaşadığı şu günlerde kendisinden orantısız derecede güçlü olan ABD'ye doğrudan kafa tutması da ABD'nin her tehdidine boyun eğen bir politika uygulaması da hatalıdır. Doğru yol iktisat ve dış politikanın eş zamanlı değerlendirilerek yapılacak hamlelerde aranmalıdır. Bu hamleler neticesinde 100 yıl önce siyasi bağımsızlık kazanıldığı gibi bugün de yine benzer hamlelerle iktisadi bağımsızlık kazanılabilir.

Fakat içinde yaşadığımız bilgi kirliliği ve algı oluşturma çağında hatasız bir pusulayla doğru yolda ilerlemek kolay değildir. Çünkü bir taraftan Batı destekli sözde çağdaş ve özgürlükçü kurumlar Türkiye'nin teslimiyetçi bir politika izlemesini olası tek yol olarak göstermekte diğer taraftan Rusya ve Çin güdümlü yapılanmalar sözde Atatürkçülük ve bağımsızlık adına Türkiye'nin akıl dışı bir şekilde doğrudan kafa tutmasını telkin etmektedir. Oysa bu iki politika önerisinin de sonucu Türkiye ekonomisi zayıflatmak ve uluslararası ilişkilerde Türkiye'yi izole bırakmak olur. İşte bu noktada ABD'nin yarattığı tehdidin Türkiye'ye ve AKP hükümetine olan kısımlarını ayırt etmek; Türkiye'yi savunurken AKP'nin yarattığı hatalar yükünün bedelini ödememek gerekmektedir.

Ancak unutulmaması gereken; bunu yalnızca şahsi menfaatlerini geride bırakmış bir hükümetin gerçekleştirebileceğidir. İktisadi çöküntüye neden olan ve kendi çıkarlarını tıpkı Gençliğe Hitabe'deki gibi halkın çıkarlarının önüne koymuş bir hükümet ile arzu edilen sonuç başarılabilir. Nasıl Sultan Vahdettin ve Sadrazam Damat Ferit'in imzaladığı Sevr ile değil; Mustafa Kemal Paşa ve İsmet Paşa'nın imzaladığı Lozan ile yeniden doğabilmişsek eğer; bir sonraki kurtuluş da yalnızca **halkçı ve vatansever** bir duruş ile mümkün olabilir.

"İçinde yaşadığımız bilgi kirliliği ve algı oluşturma çağında hatasız bir pusulayla doğru yolda ilerlemek kolay değildir. Çünkü bir taraftan Batı destekli sözde çağdaş ve özgürlükçü kurumlar Türkiye'nin teslimiyetçi bir politika izlemesini olası tek yol olarak göstermekte diğer taraftan Rusya ve Çin güdümlü yapılanmalar sözde Atatürkçülük ve bağımsızlık adına Türkiye'nin akıl dışı bir şekilde doğrudan kafa tutmasını telkin etmektedir. Oysa bu iki politika önerisinin de sonucu Türkiye ekonomisi zayıflatmak ve uluslararası ilişkilerde Türkiye'yi izole bırakmak olur."

F-35'ler yasaklanırsa neler olacak?

F-35'lerin Türkiye'ye verilmesi neticede yasaklanırsa, bunun programda önemli aksama ve boşluklara neden olacağı gerçeği var. Nitekim Foreign Policy dergisinin Pentagon muhabiri Lara Seligman 13 Ağustos 2018 tarihli makalesinde, yasağın Ankara için ciddi bir darbe oluşturacağına, fakat ABD için de komplikasyonlara yol açacağına işaret ediyor.

FARUK LOĞOĞLU

F-35 savaş uçaklarının Türkiye'ye teslimi konusu, Türkiye ile ABD arasında bir süredir yoğun olarak tartışılıyor. Çoklu sorunlarla dolu ikili ilişkilerin gündeminde F-35'ler üst sıralarda yer alıyor.

Peki tam olarak nedir bu konu?

Önce kısa bir tarihçe. Dokuz ülkenin ortak olduğu bu proje 1999 yılında başlıyor. Ve uzun gecikmelerle de olsa program halen devam ediyor. Katılımcı ülkeler: Türkiye, ABD, İngiltere, İtalya, Hollanda, Kanada, Avustralya, Norveç ve Danimarka. Sonradan "satın alıcı" olarak, İsrail, Japonya ve Güney Kore gibi birçok ülke de programa katılıyor. Halen 300'e yakın F-35, NATO müttefiklerinin ve ABD dostu ülkelerin semalarında uçmakta. ABD'nin kendisi ise silahlı kuvvetlerinin farklı kolları için 2 bin 500 adet almayı planlıyor.

Türkiye uçağın yapımında önemli rol oynuyor. İlgili makamlarca kamuya yapılan açıklamalara göre, uçağın belli bölüm ve parçaları TAI, TUSAŞ ve ASELSAN tarafından üretiliyor. Ayrıca, F-35'ler için Alp Havacılık, Ayesaş, Kale Uzay-Havacılık, Fokker Elma gibi özel Türk şirketleri de değeri 10 milyar doları aşığı kaydedilen muhtelif aygıt ve parçalar yapıyorlar. Diğer bir deyişle, Türkiye programın başından beri mali yükümlülükler dahil, tüm sorumluluklarını yerine getiren ve programın ilerlemesi için kritik unsurlar üreten ortaklardan biri.

Türkiye kendi ihtiyaçlarına göre belirlenmiş özellikleri olan türünden önümüzdeki on yıl içinde yüzden fazla uçak almak istiyor. Gerçekleştiğinde bu filosuyla Türkiye dünyada F-35 kullanan üçüncü büyük ülke olacak deniyor. Uçaklardan ikisi ABD'de Türk yetkililerine pilotlarımızın eğitimi amacıyla haziran ayı sonunda törenle teslim edildi. Pilotlarımızın eğitimi sürüyor. Türkiye'deki eğitim faaliyetlerinin ise 2019 Kasım'ında Malatya'da başlaması planlanıyor.

Tarihçe böyle. Peki, bugüne geldiğimizde durum nedir? 13 Ağustos 2018 tarihinde, Trump Kongre'den gelen savunma bütçesini onaylıyor. Bütçe yasasında -bir değişiklik önergesiyle- F-35'lerin Türkiye'ye satışını engellemeye yönelik bir hüküm de var. Buna gerekçe olarak değişiklik önergesini veren Senatörler, Amerikan'ın ulusal güvenliğine tehdit oluşturabilecek uçakla ilgili gizli bilgilerin Rusya'dan S-400 füzeleri alacak olan Türkiye'de Rusların eline geçebileceği kaygısına işaret ediyorlar. Ayrıca, Türkiye'de tutuklu Rahip Brunson, diğer Amerikan vatandaşları ve ABD çalışanlarının serbest bırakılmamış olmalarına da atıf yapıyor.

Ancak, bu yasağın tam anlamıyla yürürlüğe girmesi Pentagon'un Kongre'ye 90 gün içerisinde hazırlayacağı rapora

"Türkiye kendi ihtiyaçlarına göre belirlenmiş özellikleri olan türünden önümüzdeki on yıl içinde yüzden fazla uçak almak istiyor. Gerçekleştiğinde bu filosuyla Türkiye dünyada F-35 kullanan üçüncü büyük ülke olacak deniyor."

“ Tabii madalyonun bir de öbür yüzü var. Çünkü F-35’lerin Türkiye’ye verilmesi neticede yasaklanırsa, bunun programda önemli aksama ve boşluklara neden olacağı gerçeği de var. Nitekim Foreign Policy dergisinin Pentagon muhabiri Lara Seligman 13 Ağustos 2018 tarihli makalesinde, yasağın Ankara için ciddi bir darbe oluşturacağına, fakat ABD için de komplikasyonlara yol açacağına işaret ediyor. ”

göre kararlaştırılacağı hükme bağlanıyor. Kongre, raporda, “Türk Hükümetinin ABD’ye karşı son bir yıldır attığı kışkırtıcı adımlar” ışığında, F-35 satış yasağının ABD-Türkiye ilişkilerine yapacağı etkinin, özellikle İncirlik faktörü dahil ABD’nin Türkiye’deki askeri ve diplomatik faaliyetlerine olası yansımalarının ve S-400 füzelerinin yaratabileceği sorunların değerlendirilmesini istiyor.

Ancak, kasım ayının ilk yarısı başka nedenler de Türk-Amerikan ilişkileri bakımından büyük önem taşıyor. Yasanın imzalandığı tarih esas alındığında Pentagon’un Türkiye raporunun en geç 13 Kasım’da Kongre’ye sunulmuş olması gerekiyor. Fakat daha önce 4 Kasım’da Amerikan’ın petrol ve doğal gaz alımlarını da kapsayan ikinci tertip İran yaptırımları devreye giriyor. 6 Kasım’da ise Amerika’nın ara seçimleri var: Temsilciler Meclisi’nin 435 üyesinin tamamının, 100 kişilik Senato’nun 35’inin seçimi yapılacak.

Bu itibarla Pentagon raporu Amerikan ara seçimleri sonrasına kalır ve seçim tarihine kadar Rahip Brunson ve ABD’nin talep ettiği diğer tutuklular serbest bırakılmazlarsa, Pentagon’un değerlendirmelerinin olumsuz vurguları haliyle çoğalacaktır. Öte yandan, ara seçimlere Brunson’suz giren bir Trump yönetiminin Türkiye’ye yönelik hıncı, hele hele seçim sonuçları istediği gibi çıkmaz, Demokratlar karşısında yenilgiye uğrar ve Kongre’deki çoğunluğunu kaybederse, intikam arayışına dahi dönüşebilir. Ayrıca, İran yaptırımlarını uygulamayacağını açıklayan bir Türkiye’ye yönelik Amerikan yaklaşımı daha da radikalleşir. Benzer bir sıkışıklık, PYD/YPG, İdlip ve hatta Menbiç konuları üzerinden Suriye konusunda da yaşanabilir.

Tekrar F-35’ler konusuna dönersek. Türkiye’nin yapımçı firma Lockheed Martin’le F-35’lerden önce de uzun yıllar savunma işbirliği ilişkisi vardır. Programın orijinal ortaklarından biri olan Türkiye Kongre’nin yasaklama önerisine haklı olarak karşı çıkıyor. Ankara “anlaşma var, yükümlülüklerimizi yerine getiriyoruz, gerekirse hukuki yollara başvururuz” diyor. (İran’la yapılan çok-taraflı nükleer anlaşmasının akıbetine bakacak olursa, Trump yönetimi için hukuki savların pek bir anlam ve değeri olmadığını hatırd tutmamız lazım.)

Tabii madalyonun bir de öbür yüzü var. Çünkü F-35’lerin Türkiye’ye verilmesi neticede yasaklanırsa, bunun programda önemli aksama ve boşluklara neden olacağı gerçeği de var. Nitekim Foreign Policy dergisinin Pentagon muhabiri Lara Seligman 13 Ağustos 2018 tarihli makalesinde, yasağın Ankara için ciddi bir darbe oluşturacağına, fakat ABD için de komplikasyonlara yol açacağına işaret ediyor.

Seligman’a göre, yasağın ABD için doğurabileceği sıkıntıları şöyle sıralamak mümkündür: 1. Türkiye’de üretilen – ki kritik

nitelikte olan- parça/aygıtların ikamesi uzun süre alacaktır. (İsrail'in bu işe talip olduğu yolunda basın haberleri vardır.) İkame arayışının sonuçlanması en az iki yıl sürecektir. Bu da programın aksaması demektir. 2. Avrupa için motor onarımı ve yenilenme merkezi Eskişehir'dir. 3. Savunma Bakanı James Mattis, Türkiye'nin önemli bir jeopolitik ortak ve NATO'nun bir köşe taşı olduğunu, İncirlik üssünün Ortadoğu'daki operasyonlar için ve özellikle IŞİD'le mücadelede kritik bir sığınma noktası vazifesini gördüğünü, Türkiye'de konuşlu nükleer bombaların Avrupa bağlamında nükleer caydırmanın merkez unsuru olduğunu ve Ankara'nın Suriye'nin yeniden inşasında ABD için kilit bir ortak olduğunu kaydederek yasağın sakıncalı olacağını açıklamıştır.

Bu mülahazaların ötesinde gündeme bilinçli olarak pek getirilmeyen Kürecik'deki radar istasyonu ABD için, özellikle İran'la ilgili olarak bölgede olası füze saldırılarına karşı istihbarat derleyen –ve toplanan bilgileri İsrail'le paylaşan-kilit önemde bir tesistir. Emekli Tuğgeneral Ali Er'in konuya ilişkin uyarıcı değerlendirmelerinde, Kürecik, her ne kadar bir "NATO" tesisi gibi gösterilmeye çalışılıyorsa da aslında radar "NATO'ya milli katkı" kisvesi altında tamamen bağımsız olarak ABD'nin kontrolünde faaliyet gösteren bir istihbarat merkezidir. Bilindiği kadarıyla radarı NATO tesisi yapan bir NATO kararı olmadığı gibi yardımcı hizmetler veren T.C. vatandaşları dışında NATO yetkililerinin görev yaptığına dair bir bilgi de bulunmamaktadır. Dolayısıyla Kürecik ABD'nin "milli füze savunma" sistemine hizmet veren, İsrail dahil başka birkaç ülkede (İsrail, Katar, Japonya) daha eşleri bulunan ulusal radarlar ağının bir parçasıdır. Diğer bir deyişle Kürecik ABD bakımından İncirlik kadar önemli bir "ulusal güvenlik" unsurudur. Tırmanma eğiliminde olan ABD-İran gerginliği bağlamında ABD ve İsrail'i yönelik İran uyarıları ışığında Kürecik radarının öneminin daha da artacağı izahtan varestedir. Pentagon'un, raporunda bu konuya değinip değinmeyeceği merak konusudur.

Öte yandan, ittifak dayanışmasını daha da sarsacağı için diğer NATO ülkelerinin de F-35 yasağına sıcak bakmayacaklarını düşünebiliriz.

Ayrıca, Amerika'nın dış ilişkilerine salt bir ticaret aracı olarak bakan Başkan Trump'ın kendini iç politika nedenleriyle mecbur hissetmediği takdirde, zayıf bir olasılık olmakla beraber, sırf mali mülahazalarla dahi satışın engellenmesine karşı çıkması pekâlâ imkânsız değildir.

Görüyoruz ki "ulusal güvenlik" gerekçesiyle teknoloji transferine yanaşmadığı için Patriot'ları satmayan Amerika, Türkiye'yi alternatif aramaya sevk etmiştir. Ve böylece Ankara da kendi ulusal güvenliğinin gereklerinden hareketle Rusya'yla

" Kürecik ABD'nin "milli füze savunma" sistemine hizmet veren, İsrail dahil başka birkaç ülkede (İsrail, Katar, Japonya) daha eşleri bulunan ulusal radarlar ağının bir parçasıdır. Diğer bir deyişle Kürecik ABD bakımından İncirlik kadar önemli bir "ulusal güvenlik" unsurudur. Tırmanma eğiliminde olan ABD-İran gerginliği bağlamında ABD ve İsrail'i yönelik İran uyarıları ışığında Kürecik radarının öneminin daha da artacağı izahtan varestedir. Pentagon'un, raporunda bu konuya değinip değinmeyeceği merak konusudur."

S-400'ler için anlaşma yoluna gitmiştir. NATO anlaşmasında bunu engelleyen bir hüküm yoktur. F-35'ler sonunda verilmezse, Ankara elbette hak ve hukukunu arayacaktır. Ancak, Türkiye'nin, gerektiğinde F-35'lerin nasıl ikame edilebileceğinin planlamasını da şimdiden yapıyor olmasında fayda vardır.

Pentagon'un sunacağı raporda F-35'lerin satışının engellenmesinin ABD üzerindeki etkilerini irdelerken, müttefiki Türkiye'nin güvenliği bakımından yaratabileceği sıkıntılara değinmeyi akıl edeceğini pek sanmıyorum.

Ancak bu arada yasak kararının ABD için maliyetinin ağır olacağını hatırlatmak bakımından Kürecik radar istasyonunun faaliyetlerinin sona erdirilmesi veya öngörüldüğü gibi tamamen NATO'ya entegre edilmesi bağlamında atılabilecek adımları Ankara artık belirlemelidir. Yaklaşan İran yaptırımları meselesi bu hususu daha da müstacel kılmaktadır. Çünkü Kürecik bizim değil, Amerikan'ın ulusal güvenliğine hizmet etmektedir.

Sonuç olarak kasım ayına giden takvimin Rahip Brunson nedeniyle Türkiye-ABD ilişkileri aleyhine işlemekte olmasıdır. Oysa Türkiye'nin genel stratejik güvenlik ve ekonomik çıkarları Rahip Brunson'dan daha önemlidir. Brunson'u usulüne göre bir an önce mahkemeye çıkarıp, hakkında karar verip ve sonra da sınır dışı etmek, Türkiye ile ABD arasındaki birikmiş sorunları çözmeyecektir ama tarafların ayrıntı olan rahip dosyasından daha esaslı sorunlara (F-35'ler, Kürecik, İran, Suriye, iade talepleri, ekonomik ve mali konular) eğilebilmelerinin önünü açacaktır. Unutmayalım ki savaş ve benzerleri dahil diplomasi'nin bütün alternatifleri de sonunda diplomasiyle sonuçlandırılır.

Kitaplarda 'Savunma'...

Avrupa'nın Geleceğinde Türkiye'nin Önemi ve Nato İttifakı

Yazar: **Hikmet Erdoğan**

Yayınevi: **IQ Kültür Sanat Yayıncılık**

Baskı Yılı: **2004**

Sayfa Sayısı: **64**

Kuşku ile Komşuluk

Yazar: **Gencer Özcan, Evren Balta, Burç Beşgül**

Yayınevi: **İletişim Yayınları**

Baskı Sayısı: **2017**

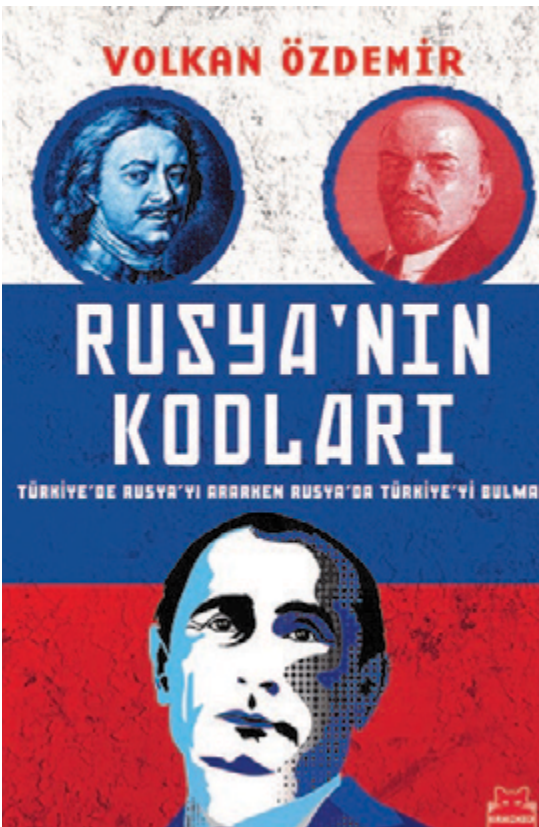
Sayfa Sayısı: **358**

Nato-Türkiye İlişkileri Türkiye Kamuoyu ve Elit Algıları

Yazar: **Özgehan Şenyuva , Çiğdem Üstün**
Yayınevi: **İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları**
Baskı Yılı: **2013**
Sayfa Sayısı: **85**

Rusya'nın Kodları

Yazar: **Volkan Özdemir**
Yayınevi: **Kızıldereli Yayınları**
Baskı Sayısı: **2017**
Sayfa Sayısı: **328**